

Alapjogok érvényesülése az Európai Bíróság
és az Emberi Jogok Európai Bírósága
eljárásában

Illisz Ivett

Budapest, 2013

Tartalomjegyzék

I.	Bevezető.....	5
II.	Alapjogok jogforrásai.....	8
	1. Nemzetközi szerződések.....	8
	1.1. Európa Tanács keretében létrejött egyezmények.....	8
	1.2. ENSZ Egyezmények.....	8
	2. Az Európai Unió.....	8
	2.1. Alapító szerződések.....	8
	2.2. Alapjogi Charta.....	9
	2.3. Az Unió Bíróságának jogfejlesztő gyakorlata.....	9
	3. A jogrendszerek közötti hasonlóság.....	10
	3.1. Az Unió szerződesei.....	10
	3.2. Az Európai Bíróság ítéletei.....	10
	3.3. Nemzeti jogalkotás.....	11
	3.4. Hárompilléres alapjogi ítélkezési rendszer.....	11
III.	A versenyfelügyeleti eljárás az EJEB joggyakorlatának fényében.....	11
	1. Jogérvényesítés az EJEE-hez történő csatlakozás előtt és után.....	11
	2. EJEB döntések versenyjogi ügyekben.....	13
	3. Az Európai Unió és a strasbourgi jogrendszer viszonya.....	13
	3.1. Az Unió csatlakozása az EJEE-hez.....	13
	3.2. Mennyiben kötik az Unió bíróságait jelenleg az EJEE-ben foglaltak, valamint az EJEB által hozott ítéletek?.....	14
IV.	A büntetőjogias, kvázi-büntetőjogias megítélés következményei a versenyfelügyeleti eljárásokra és azok felülvizsgálatára.....	15
	1. Büntetőjogi, büntetőjogias és kvázi-büntetőjogi megítélés.....	15
	1.1. Fogalom meghatározás.....	15
	1.2. Mikor tekinthetünk egy jogsértést büntetőjoginak?.....	15

2. Büntetőjogi megítélés alá esnek-e a versenyjogi szabályozások?	16
2.1. Milyen szempontból fontos ez a kérdés?	16
2.2. Büntetőjogi garanciák érvényesülése, bírságolási politika és a büntetőjogi eljárásokkal hasonló eljárás	16
2.3. A büntetőjogi megítélés mércéje, az Engel kritériumok.....	17
2.4. A versenyjog büntetőjogi megítélése az EJEB és az Európai Bíróság szempontjából	18
3. <i>Hardcore</i> vagy <i>Pheriphery</i> büntetőjogi megítélés alá esnek a versenyjogi eljárások?	20
3.1. A kérdés helyénvalósága.....	20
3.2. Az EJEE jogfejlesztő gyakorlata, avagy a <i>hardcore</i> és <i>periphery</i> büntetőjogi kategóriák elhatárolása.....	20
3.3. Az EU intézményeinek álláspontja	20
3.4. Az Európai Bíróság, az EJEB és az EFTA bíróságok megközelítése közötti különbségek.	22
V. A Menarini ítélet	23
1. Az Eljárás	23
2. Az Engel kritériumok alkalmazása.....	23
3. Az ítélet relevanciája	24
3.1. A felülvizsgálat kérdése	24
3.2. Különvélemény	26
3.3. EJEE-nek való megfelelés az ítélet alapján	27
VI. Az Európai Bizottság határozatainak bírósági felülvizsgálata, a felülvizsgálat korlátai – teljes vagy részleges felülvizsgálat (de jure / de facto)	28
1. Jelenlegi szabályozás és a gazdasági érdek, mint elsődleges vizsgálati szempont	28
2. Felülvizsgálati eljárás különböző szempontok alapján	29
2.1. Felülvizsgálat az EuB és az EJEB értékelésében.....	29
3. Megfelel-e az EJEE-ben foglalt alapelveknek az Európai Bíróság felülvizsgálati eljárása?	

3.1. Megfelelési kényszer.....	32
3.2. Eltérő álláspontok elméleti szempontból	32
3.3. Az Unió Bíróságának megítélése.....	32
3.4. Fordulat az EuB és az EJEB eljárásaiban	33
4. Mit és hogyan kellene máshogy szabályozni?.....	34
VII. Következtetések	34
VIII. Bibliográfia.....	41
1. Szakirodalom.....	41
2. Folyóiratok.....	41
3. Jogforrások	42
4. Konferenciák	43
5. Bírósági ügyek.....	43
6. URL	44

I. Bevezető

Egyre közelebb kerülünk ahhoz a pillanathoz, amikor az Európai Unió, mint jogi személy csatlakozik az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez [továbbiakban: EJEE].¹ Annak érdekében, hogy ez a csatlakozás sikeres legyen, mind az uniós eljárásjogot, mind pedig az elsődleges, másodlagos jogforrásokat az EJEE értelmében kell alkalmazni és kikényszeríthetővé tenni az Európai Unió intézményei által. Fontos továbbá, hogy a Szerződések és az EJEE által biztosított garanciák egymásnak megfeleljenek és kikényszerítésük során – történjen az az EJEE vagy Európai Unió jogszabályok útján – ugyanarra a végeredményre juthassunk. Jelen dolgozat célja, annak megvizsgálása, hogy az Európa Tanács és az Európai Unió által felállított normarendszerek mennyiben egyeztethetők össze, továbbá, hogy a versenyjog területén az uniós és nemzeti eljárások során biztosított garanciák mennyiben felelnek meg (vagy nem) az EJEE-n túl a nemzeti és uniós jog által biztosított alapjogoknak.

Nem csak elméleti, de gyakorlati szempontból is indokolt a versenyjogra vonatkozó szabályok kikényszerítésének alapjogi szempontból történő vizsgálata, hiszen „*a modern társadalmak velejárája a hivatali beavatkozások gyarapodása és hatalmuk drámai növekedése, főként az elmúlt évtized során.*”² Egy gyakori példa szemléltetése jól tükrözi az előző állítást. Az Európai Bizottság ún. *dawn raid* eljárása, mely során az intézmény – sok más egyéb feladata mellett - egyfajta nyomozó hatóság képében tetszeleg és ennek megfelelő nyomozói cselekményeket fogatosít. Kézen fekvő tehát annak vizsgálata, hogy egyes alapjogok³ nem sérülnek-e egy – egy ilyen rajtaütés során.

Az 1/2003. sz. Tanácsi Rendelet⁴ foglalja össze jogosítványok azon körét, amiket a Bizottság egy ilyen eljárás során gyakorolhat. Egyesek⁵ szerint azonban a rendelet túl széles hatáskörrel

---

¹ Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (továbbiakban: EJEE); Magyarországon az 1993. évi XXXI tv. hirdette ki: 1993. évi 31. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

² Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne.: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance*, (7/8) European Law Reporter 2012/8. 190-191.

³ Mint emberi méltósághoz való jog, magán- és családi élet tisztelgetben tartásához való jog, tulajdonhoz való jog, magánlakás sérthetlenségéhez való jog, személyes adatok védelmének joga, hatékony jogorvoslatihoz való jog.

⁴ A Tanács 1/3003/ EK rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról HL [2003] L 1 1. [továbbiakban: 1/2003 sz. Rendelet].

ruházza fel az intézményt. Igaz, ugyan, hogy a Rendelet említi a Bíróság felülvizsgálati jogát a Bizottság határozataiban foglaltak jogszerűségét illetően, azonban ez a vizsgálat – leszámítva a nemzeti bíróságok 21. cikk (1) bekezdésben említett cselekményekhez történő előzetes hozzájárulását – csak utólag történik meg, nem pedig a rajtaütést megelőzően. Következésképp, ha és amennyiben a Bizottság eljárásával emberi jogokat sért,⁶ ezt a Bíróság kizárólag utólag állapíthatja meg.⁷ Ezen a ponton jól érezhető, hogy a Bizottság hatáskörén túlterjeszkedve gyakorol egy olyan jogosítványt, ami a bírói hatalom sajátja. Ez a gyakorlat egyedi és más eljárásokban nem alkalmazandó. A büntetőeljárásokban ugyanis ahhoz, hogy egy állami szerv például házkutatást végezhesen, adatokat foglaljon le, a bíróság előzetes elrendelő határozata szükséges.

Montag és Wesseling a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülésének korlátait a következőkben látja: A Bizottság túl széles eljárási mozgástere, a 101 és 102. cikkek végrehajtásának hiányossága, pontos határidők az egyes ügyekben hozott határozatok adaptálására, az eljárási és határozathozatali funkciók elkülönülésének hiánya.⁸ Túlzottnak tűnhet még a Bizottság bírságkiszabási rendszere is.⁹ Albuquerque bíró egy különvéleményében azt az álláspontot fogalmazta meg, hogy egy olyan rendszer, amelyben a közigazgatási szervek bármiféle jogi és büntető eljárásjogi garanciák biztosítása nélkül felhatalmazással rendelkeznek arra nézve, hogy olykor kiugróan magas pénzügyi bírságokat szabjanak ki, azt eredményezheti, hogy az egyén egy teljhatalmú közigazgatási rendszer kiszolgáltatottja, amely a bírói hatalom bitorlója is egyben.¹⁰ Ellenben a fent említett szerzők álláspontjával, a pontos határidők betartására vonatkozó szabályozás mindazonáltal a jogbiztonság követelménye szempontjából indokolt lehet.

---

⁵ Id. pl. Aslam Imran. és Ramsden Michael.: *EC Dawn Raids: A Human Rights Violation?* (1) *The Competition Law Review* 2008/12 61-62.

⁶ és hatáskörén túlterjeszkedik.

⁷ Ezt a kérdést részletesebben a VI. pontban tárgyaljuk.

⁸ Montag Frank.: *The case for a radical reform of Regulation 17/62: Problems and Possible Solutions from a Practitioner's Point of View* (22) 1998/3 *Fordham International Journal* 428; Wesseling Rein.: *The Draft-Regulation modernising the competition rules: the Commission is married to one idea* (26) 2001 *European Law Review* 844-845.

⁹ Érdekességként említsük meg, hogy kartell ügyekben a 2010-es évben közel 2.9 milliárd euró bírságot szabott ki a szerv: <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>. letöltés napja: 2013.01.29.

¹⁰ *Jussilia v. Finland* no. 73053/01 2006. november 23. (továbbiakban: *Jussilia* (73053/01. sz. ügy)) §9. 2006. november 23.

Albuquerque bíró a *Menarini* ügyben¹¹ kifejtette, hogy a büntetés kiszabása tradicionálisan a bírói hatalom körébe tartozó jogosítvány. Érzékeny pontként tekint a hatalmi ágak elkülönülésének szentségére. A Bizottság jelenlegi eljárása alapján a versenyjogi szabályok végrehajtója, eljárást folytat le, határozatot hoz és bírságol is. A bírságok pedig messze túlmutatnak egy átlagos közigazgatási bírság mértékén. Emiatt több kritika¹² is éri egyrészt a Bizottságot, és így közvetve az EU-t, másrészt pedig magát a Bíróságot is, minthogy saját mozgásterét korlátozva növeli a Bizottságét. Az EJEE 6. cikk (1) bekezdés értelmében a három funkció egy kézben való összpontosítása nem valósulhat meg.¹³ Így jogosan merül fel az érv e ponton, hogy az EJEE-nek való megfelelés érdekében módosítani kell a jelenlegi uniós szabályokon, mind anyagi, mind eljárásjogi értelemben.

A Bizottság eljárása és határozathozatala során direkt és indirekt jogsértéseket valósíthat meg. A fentebb tárgyalt, előzetes bírói kontroll hiánya és hatalmi ágak együttes gyakorlása az indirekt jogsértések körébe tartozik. A direkt jogsértéseket az eljárása során egy-egy kifejezett cselekménnyel valósíthatja meg. Nevezetesen egy eljárás foganatosítása során a Bizottság „felkérheti a vállalkozásokat vagy vállalkozások társulásait, hogy nyújtsanak be minden szüksége információt.”¹⁴ Bár az 1/2003 sz. Rendelet megfogalmazásából nem tűnik ki egyértelműen, de itt egy kötelezettség terheli az adott vállalkozásokat. Abban az esetben ugyanis, ha ennek a „felkérésnek” nem-, vagy hiányosan tesznek eleget, szembesülhetnek a jogkövetkezményekkel, amit maga a határozat is tartalmaz. További aggodalomra adhat okot az a tény, hogy a vállalkozások a kért információk szolgáltatását azon az alapon sem tagadhatják meg, hogy azzal adott esetben önvádat valósítanak meg. Ezáltal pedig az önvád tilalma, azon belül pedig a hallgatáshoz való jog sérülhet. A magán- és családi élet tiszteletben tartása azok a jogok, amik a leginkább vitathatók egy *hajnali rajtaütés* foganatosítása során, mivel a Bizottság meghatalmazottjai jogosultak lefoglalni bármilyen műszaki berendezést – legyen az akár személyes tulajdon tárgyát képező –, amely adatok tárolására és továbbítására alkalmas, továbbá helyszíni vizsgálatot tartani közlekedési eszközön, valamint egyéb helyiségekben és magánlakásokban.¹⁵

---

¹¹ *A. Menarini Diagnostics S.R.L. v Italy* no. 43509/08 2011. szeptember 27.

¹² Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the court safter Menarini?*” (8) 2012/7 European Competition Journal.

¹³ Bellamy & Child: *European Community Law of Competition* (Oxford University Press, 2011) 1193-1198.

¹⁴ 1/2003 sz. Rendelet 18. cikk (1) bekezdés.

¹⁵ 1/2003 sz. Rendelet 21. cikk (1) bekezdés.

II. Alapjogok jogforrásai¹⁶

1. Nemzetközi szerződések

1.1. Európa Tanács keretében létrejött egyezmények

Elsőként kell említést tenni az EJEE-ről. Az első átfogó emberi jogi katalógus, amely politikai, szociális és kulturális alapjogokat is megfogalmaz. Ezt követte, szintén az Európa Tanács égisze alatt 1961. október 18-án Torinóban aláírt¹⁷ *Európai Szociális Charta*.¹⁸

1.2. ENSZ Egyezmények

Továbbá létezik az ENSZ keretében megvalósuló jogvédelem. Itt két fontos emberi jogi tárgyú dokumentumot kell megemlíteni. Az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatáról*¹⁹ és a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányáról* [továbbiakban: PPJNE].²⁰ Valamint maga az ENSZ *Alapokmánya* is magában foglalja az emberi jogok mindhárom generációját. A dolgozat szempontjából azért is fontos, az ENSZ-en belüli, emberi jogi egyezmények említése, mert ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, maga az Európai Bíróság is hivatkozik ezekre ítéleteiben. Továbbá az EUSZ 3. cikke is kötelezővé teszi a tagállamoknak, hogy tartsák tiszteletben az Alapokmányban foglalt alapelveket.²¹

2. Az Európai Unió

2.1. Alapító szerződések

A kezdeti fejlődés szakaszában az Alapító szerződések²² – leszámítva egy-két szerződés helyet – egyike sem tartalmazott átfogó előírásokat az emberi (alapvető) jogok²³ tekintetében. Az első előrelépést 1992–ben a Maastrichti szerződés jelentette, amelyben általános elvként

---

¹⁶ Az alapjogok és emberi jogok fogalmak lényegében ugyanazt jelentik. Az alkotmányokban és az Európai közösségek jogában az alapjogok, az Unió szóhasználatában pedig inkább az emberi jogok kifejezéssel találkozhatunk.

¹⁷ Magyarországon az 1999. évi C. tv hirdette ki.

¹⁸ Célja, hogy az aláíró államok „szociális téren kibővítik együttműködésüket,” azáltal, hogy vállalják, *annak biztosítását, hogy más Szerződő Felek állampolgárait [...] saját állampolgáraival azonosan [...] részesíti [...] szociális és orvosi ellátásban.*

¹⁹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948.

²⁰ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966.

²¹ „[...] az Unió [...] Hozzájárul [...] különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához.”

²² Európai Szén - és Acélközösséget létrehozó szerződés, 1951, Az Európai Atomenergia - közösséget létrehozó szerződés, 1957, Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés, 1957.

²³ A továbbiakban a szerző a két fogalom között nem tesz különbséget, egymást helyettesítve, szinonimákként használja őket.

kerül megfogalmazásra az „*emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartása*,” továbbá a szerződés úgy kívánja ezeket a jogokat védelemben részesíteni, ahogy azt az EJEE biztosítja. Áttörő változást hoztak a Lisszaboni szerződés módosításai 2007–ben.

2.2. Alapjogi Charta

A *Hauer*²⁴ és *Nold*²⁵ ügyek kapcsán a Bíróság egyértelművé tette az emberi jogok alapelveként való érvényesülését, figyelemmel az alkotmányok és tagállamok által kötött nemzetközi szerződések célkitűzéseire. Mindennek eredményeképpen előtérbe került az Alapjogi Charta, amelyet a Lisszaboni szerződéssel a szerződések körébe emeltek, biztosítva ezzel a benne foglalt jogok kötelező és elsődleges jogforrás-jellegét.²⁶ Ettől a ponttól kezdve mondható el az, hogy az Unió is rendelkezett egy kötelező erejű alapjogi katalógussal, amelyben foglalt jogok némelyike korábban elvétve volt megtalálható egy-egy bírósági ítéletben. A Charta emberi jogi katalógusa túlmutat az EJEE jogvédelemi rendszerén. Az EJEE-ben felsoroltakon túl, szélesebb körben, a jelenkor igényeinek megfelelően részesít olyan jogokat védelemben, amelyeket 1950-ben még nem nevesítettek.²⁷ A Törvényszék már azelőtt hivatkozott az Alapjogi Chartára versenyjogi (kartell) ügyekben, hogy azt az Unió kötelező érvényű jogszabályként elismerte volna.²⁸

A Charta sok olyan jogot szabályoz, amelyek egy versenyjogi eljárás során sérülhetnek.²⁹ Igen széles körben öleli fel az emberi jogokat, azonban korlátozási lehetőségeikről alig szól.

2.3. Az Unió Bíróságának jogfejlesztő gyakorlata

Nagyon fontos a Bíróság jogfejlesztő gyakorlata, amely során uniós alapelvek fogalmazódnak meg és épülnek be a jogrendszerbe. Több szempontból is gondot okozott, hogy az alapjogokat sokáig nem szabályozták részletesen az Unión belül. Ezek közül egyes jogok ugyanis közvetlenül összefüggésben állnak a gazdasági tevékenységgel. Továbbá, minthogy a tagállamok belső jogában az alapvető jogok teljes körű védelemben részesülnek, és

---

²⁴ 44/79 *Hauer kontra Land Rheinland-Pfalz*, [EBHT 1979, I-3745].

²⁵ C-4/73 – *DEPE - J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra Európai Közösségek Bizottsága* [EBHT 1974, I-507].

²⁶ EUSZ 6. cikk (1) bekezdés.

²⁷ Ilyen például a 28. cikk által biztosított kollektív tárgyaláshoz és fellépéshez való jog, a fogyasztók védelméről szóló 38. cikk, stb.

²⁸ T-223/00 *Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd és Kyowa Hakko Europe GmbH kontra Bizottság* [EBHT 2003, II-2591, 104. pont; T-116/01 és T-118/01 *P & O European Ferries SA és Diputación Foral de Vizcaya kontra Bizottság* [EBHT 2003, II-2957] 209. pont.

²⁹ A tisztességes eljáráshoz való jogot, a véleménynyilvánítás szabadságát, a lakás sérthetlenségéhez való jogot, a hátrányos megkülönböztetés tilalmát és a verseny szabadságát.

alkotmányi szinten vannak szabályozva, így az uniós szintű szabályozás hiánya ellentétes volt a nemzeti jogrendszerekével.³⁰ A Bíróság hosszú utat tett meg az alapjogok védelmi hálójának kialakítása során. Ennek folyamán a nemzeti alkotmányok és nemzetközi szerződésekben biztosított jogvédelem tiszteletben tartására mindvégig ügyelt.

3. A jogrendszerek közötti hasonlóság

3.1. Az Unió szerződesei

Látni kell, hogy az emberi jogok védelmét szolgáló különböző jogalkotási rendszerek³¹ nem különülnek el egymástól, mi több, utalnak egymás jogfejlesztő tevékenységére és megalkotott normáikra. Úgy kezelik ezeket, mintha egy közös normaalkotási folyamat eredményeképpen jöttek volna létre.³² A különböző szintű jogrendszerek közötti kölcsönhatásra sok helyen találhatunk utalásokat.³³

3.2. Az Európai Bíróság ítéletei

A Bíróság³⁴ következetesen utal ítéleteiben a tagállamok alkotmányai és a nemzetközi jogi szerződések³⁵ által védelemben részesített emberi jogok Unión belüli érvényesítésének kötelezettségére. A *Nold* ügyben hozott ítéletében a Bíróság saját magára nézve kötelezővé tette, hogy a tagállamok alkotmányos tradícióiból merítsen ihletet, illetve azt is, hogy olyan szabályozást nem tarthat fenn, amely inkompatibilis az államok nemzeti alkotmányaiban elismert alapjogokkal.³⁶ Az *Internationale Handelsgesellschaft* ügy ítéletében pontosan kirajzolódik az a határ, amin belül az Unió a tagállamok alkotmányos rendelkezéseinek

---

³⁰ Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. (Budapest, HVG-Orac, 2010) 478. 10. 1. pont.

³¹ Nemzeti, nemzetközi és uniós.

³² (5) „[...] az Unió [...] Hozzájárul [...] továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához.”: EUSZ 3. cikk (5) bekezdés.

(3) „Az alapvető jogok, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiából következnek, az uniós jogrend részét képezik, mint annak általános elvei.”: EUSZ 6. cikk (3) bekezdés.

³³ Id. pl. Aslam Imran. és Ramsden Michael.: *EC Dawn Raids: A Human Rights Violation?* (1) *The Competition Law Review* 2008/12 62.

³⁴ Az Európai Unió jogának elsőbbségét szem előtt tartva.

³⁵ Melyeknek az uniós tagállamok aláírói.

³⁶ *C-4/73 – DEPE - J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra Commission of the European Communities* [EBHT 1974, I-507] 13. pont. „In safeguarding these rights, the Court is bound to draw inspiration from constitutional traditions common to the Member States, and it cannot therefore uphold measures which are incompatible with fundamental rights recognized and protected by the Constitutions of those States.”

tiszteletben tartásával biztosítja az alapjogok védelmét. Ez azonban kizárólag a Közösségi célok megvalósíthatóságának keretén belül történhet meg.³⁷

3.3. Nemzeti jogalkotás

A nemzetközi szerződésekhez való csatlakozásról minden állam szuverén joga alapján dönt és építi be e megállapodásokat belső jogrendszerébe. Az EU keretében alkotott normák az uniós jog primátusa alapján épülnek be a tagállamok belső jogába. Következésképp a nemzeti jogszabályokban állandó utalásokat találhatunk a nemzetközi szerződésekre és uniós jogszabályokra.

3.4. Hárompilléres alapjogi ítélkezési rendszer

Mint hogy az EuB egyre aktívabban hivatkozott ítéleteiben az alapjogokra, idővel hármas alapjogi ítélkezési rendszer alakult ki az Unión belül. A Bíróság, az EJEB és a nemzeti bíróságok is ítélkeznek az alapjogok sérelme tekintetében. A három ítélkezési rendszeren belül azonban nem azonos e jogoknak a tartalma. Amennyiben az egyik, vagy másik bíróság elé kerülne ugyanaz az ügy, koránt sem biztos, hogy az ítélet azonos lenne. Szabályozás hiánya esetén viszont a bíróságok előszeretettel hívják segítségül egymás gyakorlatát az eredményesség érdekében.³⁸ Az *Orkem* ügyben a Bíróság csakis azért fordult a PPJNE- hez, mert az EJEB gyakorlata sem volt egyértelmű a hallgatáshoz való jog kapcsán. A Lisszaboni szerződés 6. Cikk (2) bekezdés életbe lépésével az EU megoldást adhat a kétpólusú³⁹ alapjogi ítélkezésre. Hiszen azáltal, hogy az EJEB gyakorlatának megfelelően kell értelmeznie az alapjogokat, a tagállamok alkotmányaival is összhangba kerül.

III. A versenyfelügyeleti eljárás az EJEB joggyakorlatának fényében

1. Jogérvényesítés az EJEE-hez történő csatlakozás előtt és után

Ez egy fontos kérdés, tekintve, hogy az EU tagállamai már 2007-ben, a lisszaboni újítások idején kifejezték csatlakozási szándékukat az EJEE-hez.⁴⁰ Továbbá mind a 27 tagállam is az aláírók sorába tartozik. A kapcsolódó jegyzőkönyveket azonban nem mindegyik írta alá és

---

³⁷ C-11/70 *Internationale Handelsgesellschaft GmbH kontra Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [EBHT 1970, I-1134] 4. pont. „The protection of such rights, whilst inspired by the constitutional traditions common to the Member States, must be ensured within the framework of the structure and objectives of the Community.”

³⁸ Pl. C-254/99 P *Limburge Vinyl Maatschappij NV (LVM) és mások kontra Bizottság* [EBHT 2002].

³⁹ Luxemburg – Strasbourg.

⁴⁰ „Az Unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez.”⁴⁰: EUSZ 6. Cikk (2) bekezdés.

ratifikálta.⁴¹ Tekintettel arra a tényre, hogy bár az EJEE-nek minden uniós tagállam – és rajtuk kívül még 20 másik ország – aláírója, azonban maga az Unió nem, markáns eljárásbeli különbségek mutatkoznak az EJEE-ben felsorolt jogok védelmi rendszerét illetően a jelenlegi és a jövőbeni joggyakorlat érvényesülése szempontjából.

Ez a majdani csatlakozás egy új utat nyit azok számára, akiknek joga – véleményük szerint – az Unió intézményi eljárásai során sérültek. Nevezetesen, ha a Bizottság vagy a Bíróság – a Bizottság határozatának felülvizsgálata során – bármely, az EJEE által oltalomban részesített jogok valamelyikét eljárása során megsérti, az illető a strasbourgi bírósághoz fordulhat majd jogorvoslatért,⁴² azzal a megkötéssel, hogy a jogorvoslat minden lehetőségét kimerítette az EuB előtt.

A jelenlegi gyakorlat ezzel szemben sokkal bonyolultabb. Amennyiben az EJEE bíróságához olyan alapon nyújtanak be kérvényt, hogy a Bizottság vagy a Bíróság, az uniós antitröszt szabályok kikényszerítése során megsértette az EJEE által biztosított jogokat, két megoldás lehetséges. Az egyik, hogy ezt a kérvényt, vagy minden egyes uniós tagállam ellen közösen kellene benyújtani – minthogy ők azon Szerződések aláírói – amelyek ezt a jogsértést lehetővé tették.⁴³ A másik, hogy azzal az egy tagállammal szemben nyújtják be, amelyben a Bizottság határozatát végrehajtották az EUMSZ 299. cikke értelmében.⁴⁴

A legösszetettebb kérdés e ponton az, hogy a versenyfelügyeleti eljárások – mind nemzeti, mind uniós szinten – megfelelnek-e az EJEE rendelkezéseinek. Szemben a magyar nyelvben használt büntetőjogi- és kvázi- büntetőjogi fogalmakkal, az EJEE korábban nem tett különbséget az ilyen eljárások, illetve szankciók között.⁴⁵ Sőt, a strasbourgi bíróság azt is

---

⁴¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTableauCourt.asp?MA=3&CM=16&CL=ENG>.

⁴² Wouter P. J. Wils: *EU Antitrust Enforcement Powers and Procedural Rights and Guarantees: The Interplay between EU Law, National Law, the Charter of Fundamental Rights of the EU and the European Convention Human Rights* World Competition (34) 2011/6. 50.

⁴³ Id. 54. lábjegyzet; Wouter P. J. Wils, 59. lábjegyzet; 2000 as to the admissibility of Application 51717/99 *Guérinv 15 EU Member States*, and Decision of 10 March 2004 as to the admissibility of Application 56672/00 *Senator Linesv 15 EU Member States*.

⁴⁴ European Commission of Human Rights, Decision of 9 February 1990 concerning Application 13258/87, *M & Cov Germany*, and European Court of Human Rights, Judgment of 30 June 2005 in Case of *Bosphorus Airways v Ireland*, Application 45036/98.

⁴⁵ Az Egyezmény 6. cikkében „büntetőjogi vádak” – ról olvashatunk. A Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikke szól a „büntető ügyekben történő fellebbezési jog” -ról. Büntető ügyről / eljárásról olvashatunk továbbá a hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 3. cikkében és 4. cikk 1. 2. pontjaiban is.

kimondta, hogy a büntetőjogi jogkövetkezményeknek⁴⁶ autonóm jelentésük van, ami az egyes államok nemzeti jogától független fogalom.⁴⁷ Ez a hozzáállása az elmúlt években változott csak meg.⁴⁸

2. EJEB döntések versenyjogi ügyekben

Főként a *Menarini* ügy során derült fény arra, hogy az emberi jogi bíróságnak szándékában áll átfogóan, részleteire kiterjedően vizsgálni az EU tagállamainak versenyjogi ügyeit. Az ítélet kapcsán megállapítható, hogy a bíróság nem csupán a bíróságok karakterét elemzi, hanem minden elemet magában foglaló alapos vizsgálatnak veti alá az uniós versenyjogi ügyeket.⁴⁹ Ez a megállapítás helyénvaló a *Jussilia* ügy kapcsán is. Az ügyet a dolgozat soron következő részében még tárgyaljuk, azt azonban meg kell említeni ezen a ponton, hogy a bíróság éles elhatárolást tett a büntetőjog *hardcore* és *periphery* alkalmazása között a versenyjogi jogsértések kapcsán. A két ügyet vizsgálva elmondható, hogy a bíróság változtatott korábbi gyakorlatán és már nagyon is aktívan kíván részt venni az elé kerülő uniós versenyjogi ügyek eldöntésében. Úgy tűnik, hogy egyfajta mércét kíván felállítani az ilyen tárgyú eljárásokban, oly módon, hogy az az EuB számára is kiindulópontként szolgáljon.

3. Az Európai Unió és a strasbourgi jogrendszer viszonya

3.1. Az Unió csatlakozása az EJEE-hez⁵⁰

A Lisszaboni szerződés – többek között – az alapjogok elismerése, érvényre juttatása szempontjából fordulópontnak számít az Európai Unió életében. Míg korábban csak bizonyos generálklauzulák formájában megtestesülő egyes emberi jogoknak nevezett alapjogok védelmét biztosították a Szerződések, úgy a lisszaboni fordulattal az EuB felismerte, hogy az EJEE-ben foglalt alapjogok az Unió jogának is szerves részét kell, hogy képezzék.

Jelen pillanatban az EU tagállamainak erős késztetésük van arra vonatkozóan, hogy a csatlakozás minél előbb létrejöhessen. Ez azonban nem volt mindig ilyen egyértelmű.

---

⁴⁶ Itt a hivatalos szöveg „*criminal charge*” kifejezést használ.

⁴⁷ Adolf v. Austria, judgment of 26 March 1982, Series A no. 49, p. 12, § 30.

⁴⁸ Id. részletesen a IV. fejezetben.

⁴⁹ Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the courts after Menarini?*” (8) 2012/7 European Competition Journal. 6.

⁵⁰ Csatlakozási szerződés tervezete: <http://www.coe.int/web/coe-portal/what-we-do/human-rights/eu-accassion-to-the-convention>.

Korábban ugyanis jogtechnikai és a belső jogrendben okozott változásokra hivatkozva utasították vissza ezt a lehetőséget.⁵¹

Mivel minden uniós tagállam részese az EJEE-nek ezért azok kötelezettségeit nem befolyásolja az Unió majdani csatlakozása.⁵² A jövőben ez a gyakorlat azonban kérdésessé teheti egyes ügyek esetében, hogy a luxemburgi vagy a strasbourgi bíróság joghatósága alá tartoznak-e majd. Valamint az is lehetőségként merülhet fel, hogy az európai bíróságok ítéleteivel való egyet nem értés esetén a strasbourgi bíróság fellebbezési fórumként jár majd el. Minden eshetőséget figyelembe véve a legfontosabb kérdés az, hogy a Bizottság és a Bíróság eljárása összeegyeztethetők-e az EJEE-ben foglaltakkal.⁵³

3.2. Mennyiben kötik az Unió bíróságait jelenleg az EJEE-ben foglaltak, valamint az EJEB által hozott ítéletek?

2008-ban az *AC-Treuhand* ügy ítéletében a Bíróság rávilágít arra, hogy az EJEE ebből a szempontból „*speciális jelentőséggel bír.*” Utalva ezzel az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdésében megfogalmazott csatlakozási szándékra.⁵⁴ Ezt támasztják alá az Alapjogi Charta 52. és 53. Cikkei is.

Úgy is fogalmazhatunk, hogy az 53. Cikk minimumkövetelményként tekint a tagállami alkotmányok és a nemzetközi egyezményekben foglaltak teljesítésére. Az EU csak ezzel megegyező, vagy ennél szélesebb körű védelemben részesítheti a felsorolt jogokat. Tekintettel erre a tényre és az EJEE-ben, valamint az Alapjogi Chartában szereplő jogok és

---

⁵¹ 2/94 vélemény *A Közösség csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez* [EBHT 1996, I-1759] 34. és 35. pont.

⁵² „*Legfontosabb következménye az, hogy az alapvető jogok Unión belüli tiszteletben tartását az Európa Tanács keretében megvalósuló külső ellenőrző mechanizmuson keresztül a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága felügyelné.*”: Horváth Zoltán és Ódor Bálint: *Az Európai Unió szerződéses reformja* (Budapest, HVG-Orac, 2008) 103. 3.3.2..

⁵³ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) *European Competition Law Review* 2012/12. 585. ; *Bosphorus kontra Ireland* Application No. 45036/98 Judgement of June 30, 2005.

⁵⁴ „*Az Elsőfokú Bíróságnak nincs hatásköre arra, hogy a versenyjogra vonatkozó vizsgálat jogszerűségét az EJEE rendelkezéseire tekintettel vizsgálja, annyiban, amennyiben azok nem képezik részét a közösségi jognak. Ez nem akadályozza meg azt, hogy a közösségi bíróságot felkérjék a jog általános elveinek részét képező alapvető jogok betartásának biztosítására, és azt, hogy e célból a tagállamokban közös alkotmányos hagyományokból, valamint az emberi jogok védelmére vonatkozó azon nemzetközi jogi szabályozások útmutatásaiból merítsen, amelyekben a tagállamok együttműködtek, és amelyekhez csatlakoztak.*”: T-99604 *AC-Treuhand AG kontra Európai Közösségek Bizottsága* [EBHT 2008] 45. pont.

elérni kívánt célok szoros összhangjára, a Bíróság „köteles figyelemmel lenni az EJEB előtt zajló vonatkozó esetgyakorlatokra és nem tagadhatja meg ezek alkalmazását.”⁵⁵

IV. A büntetőjogias, kvázi-büntetőjogias megítélés következményei a versenyfelügyeleti eljárásokra és azok felülvizsgálatára

1. Büntetőjogi, büntetőjogias és kvázi-büntetőjogi megítélés

1.1. Fogalom meghatározás

Ezen a ponton tisztáznunk kell, hogy mit értünk a három fogalom alatt. A szerző megközelítése alapján a három fogalom valójában kettőt takar. Ha általánosságban beszélünk különböző jogterületekről, akkor a büntetőjogi és kvázi-büntetőjogi (azaz büntetőjogias) fogalmakat használhatjuk, a versenyjog megítélése szempontjából azonban csak a büntetőjogias jelzőt használhatjuk. Mégpedig azért, mert az egyes nemzeti és EU-s jogrendszerek alapján a versenyfelügyeleti eljárások – egy-egy tényállás kivételével – közigazgatási eljárás keretén belül valósulnak meg, nem pedig büntetőeljárásban. Ha a versenyfelügyeleti eljárást az uniós jogrendszer nem közigazgatási, hanem büntetőjogi eljárás keretében kezelné, akkor nem beszélhetnénk a versenyjog büntetőjogias megítéléséről.

1.2. Mikor tekinthetünk egy jogsértést büntetőjoginak?

Amennyiben egy teszt, vagy feltételrendszer alapján meg lehetne állapítani, hogy adott jogsértés vagy szankció büntetőjoginak tekinthető-e, úgy könnyű lenne azon kérdés megválaszolása, hogy a versenyjogi szabályozások büntetőjogiak-e. Mivel a joggyakorlat nem ad erre választ, így sokszor egyéni megítélés alá esik, hogy büntetőjoginak tekintjük-e a versenyjogi jogsértéseket, vagy sem. Ez azért van így, mert maguk a bíróságok⁵⁶ sem adtak egyértelmű választ erre a kérdésre joggyakorlatukban. Ha a válasz pozitív, akkor viszont a büntetőjogi helyett csak a „büntetőjogias” (kvázi-büntetőjogi) kifejezést használhatjuk, mivel sem a nemzeti, sem az uniós jog nem a büntetőjog keretében szabályozza ezeket a szankciókat. Egy kísérlettel azonban mégis találkozhatunk a büntetőjogi jogsértések azonosítására: *Trechsel* és *Summers* két konjunktív feltétel fennállásától tetté függővé, hogy

---

⁵⁵ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) *European Competition Law Review* 2012/12. 583. (1) (2) bekezdés.

⁵⁶ EuB, EJEB.

egy szankció büntetőjoginak minősül-e. Amennyiben a norma címzettje általános és a kiszabott szankció természete retributív.⁵⁷

Az EJEK egy korábbi ítéletében⁵⁸ kifejtette, hogy a büntetőjogi megítéléskor a jogsértés súlyára nem kell tekintettel lenni. Az ítélet azt is hangsúlyozza, hogy az aláírás idején sem tettek különbséget az államok a legsúlyosabb, a kevésbé súlyos és a jelentéktelen „petty” bűncselekmények között. A Bíróság itt is egyértelművé tette, hogy nem az egyes államok megítélése szolgál a büntetőjogi megítélés mércéjéül, hanem az EJEK saját, sui generis fogalmai alapján történik az ügyek eldöntése.

2. Büntetőjogi megítélés alá esnek-e a versenyjogi szabályozások?

2.1. Milyen szempontból fontos ez a kérdés?

Arra a kérdésre adott válasz, miszerint a versenyjogi antitröszt eljárások büntető vagy adminisztratív jellegűek, azért releváns, mert ettől függ, hogy az EU versenyjogi eljárásaiban köteles-e biztosítani az EJEK 6. cikke szerinti *tisztességes tárgyaláshoz való jog* garanciális szabályait. Ez a jogosultság magában foglalja az ártatlanság vélelmének garanciáját és a 3. pontban felsorolt eljárás során érvényesülő jogokat is.

2.2. Büntetőjogi garanciák érvényesülése, bírságolási politika és a büntetőjogi eljárásokkal hasonló eljárás

Mint azt a bevezetőben említettük, a Bizottság egyes hatásköreinek gyakorlása során felmerülhet az alapvető jogok sérelme. Vannak köztük olyanok, melyek egy büntetőjogi eljárásban garanciaként kellene, hogy érvényesüljenek. Ilyen például a hallgatóhoz való jog és az önvád tilalma, melyek közvetlenül az EJEK-ben is megtalálhatóak és egy büntetőjogi alapelvet – nevezetesen az ártatlanság vélelmét – hivatottak érvényre juttatni. A büntetőjogi alapelveken túl, a kiugróan magas bírságok is arra engednek következtetni, hogy a versenyjogi eljárások sokkal inkább büntetőjogiasak, mint közigazgatási jellegűek.⁵⁹ Az egy-egy vállalkozást terhelő, több százmillió eurós bírságokat is jóval a „büntetőjogias” határ fölött állapítják meg. Továbbá, a már említett *hajnali rajtaütés* eljárások menete és azok során érvényre juttatott kötelezettségvállalások is inkább emlékeztetnek egy büntetőjogi ügyben folytatott nyomozási eljárásra, mint egy közigazgatásira.

---

⁵⁷ Trechsel, Stefan: *Human Right sin Criminal Proceedings* (Oxford University Press, Oxford, 2005) 19.

⁵⁸ *Öztürk v Germany*, judgment of 21 February 1984., Series A, 16, 53. pont.

⁵⁹ A bevezetőben említett 2.9 milliárdos éves bírságkiszabás mellett hasonló magas összegekkel találkozhatunk évről évre.

Széles körben elterjedt az igény arra, hogy a kartellezők magtartását hatékonyabban és sokkal magasabb büntetésekkel sújtsa. Ez az út lassan, de biztosan a kriminalizáció irányába mutat.⁶⁰ A fentebb felsoroltak alátámasztják, hogy az 1/2003 sz. Rendelet 23. cikke alapján kiszabott versenyjogi szankciók természetükből fakadóan büntetőjogi szankciók, az EJEE 6. cikk értelmében. A szerzők ezt az állítást nem is kérdésként, hanem tényként kezelik.⁶¹ A holland Gazdaságügyi Minisztérium már 2010-ben olyan törvényjavaslat kidolgozásán munkálkodott, amely lehetségessé teszi a versenyjog büntetőjogi úton történő kikényszerítését.⁶² Az EFTA bíróság a *Posten Norge*⁶³ ítéletében a bíróság összegére és annak stigmatizáló hatására hivatkozva mondta azt, hogy nem lehet a *Jussilia* ügy hatására kialakult felfogás szerinti *minor* jogsértésnek tekinteni a versenyjogi bírságokat.

2.3. A büntetőjogi megítélés mércéje, az Engel kritériumok

Az EJEB az EJEE elemeit egy önálló megközelítésből értékeli. Például, a *criminal charge* általa alkotott fogalmáról a *Le Comte*⁶⁴ ügyben olvashatunk. A fejezet elején említettük, hogy amennyiben lenne egy mérce, ami alapján kategorizálni lehetne a jogsértéseket, akkor a versenyjogi bírságok esetében sem okozna fejtörést azok minősítése. A strasbourgi bíróság elsőként tette meg ezt a lépést és további, önálló fogalmakat alkotott ezzel:

Az *Engel* ügy során felállított egy három pontból álló kritériumrendszert abból a célból, hogy az ügy magában hordozza-e a büntetőjogi szankció lehetőségét. Ezek az ún. Engel kritériumok:⁶⁵ Ezek nem kumulatív feltételek, azaz, elég, ha csak egy fennáll közülük. Később, a *Bendonoun*⁶⁶ ügy eredményeképp a bíróság továbbfejlesztette az Engel kritériumokat és olyan szempontok figyelembe vételével bővítette, mint a szankciók elrettentő és stigmatizáló hatása. Eddig a pontig nem találkozhatunk olyan megközelítéssel, amelyben akár az EJEB akár az EuB kérdést ilyen szemszögből vizsgálta volna. Később azonban a luxemburgi szerv is alkalmazta ezt a módszert és ítéleteiben a büntetőjogi szankcióként

---

⁶⁰ Ginsburg H. Douglas és WRIGHT Joshua: *Antitrust Sanctions*, Competition Policy International (6) 2010, 4.

⁶¹ Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne.: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance*, (7/8) European Law Reporter 2012/8. 191-192.

⁶² Kalbfleisch Peter: *Antitrust Oversight: More an Art than a Craft* Competition Policy International (6) 2010/Autumn, 58.

⁶³ EFTA Bíróság 2012. április 18-i ítélete, *Posten Norge*, EFTA Surveillance Authority, E-15/10, 88-91 pontok.

⁶⁴ *Le Comte - Van Leuven - de Meyere v Belgium* no. 6878/75; 7238/75 19982. június 23. 51.§.

⁶⁵ 1. A nemzeti jog megítélése az elkövetett cselekmény milyen kategóriába esik 2. A jogsértés természete 3. A büntetés természete és súlya: *Engel and others v Netherlands* Series A no.22. 82.§.

⁶⁶ *Bendonoun v France* Series A no. 284.1994, február 24.

történő minősítést attól tette függővé, hogy a kiszabott bírság milyen mértékben bélyegezi meg a büntetéssel sújtott vállalkozást.

A kritériumrendszer pontjai nem esnek azonos megítélés alá. A nemzeti jog szerinti besorolás „csak relatív megítélés alá esik,”⁶⁷ nem szolgál egyébként, mint „kiindulópont”.⁶⁸ Az egyre több kritérium felállítása azt eredményezte, hogy a bíróság az *Öztürk*, *Salabiku*⁶⁹ és *Guisset*⁷⁰ ítéletei meghozatalával a közigazgatási büntetések, a vámjog és az adók körére is fokozatosan kiterjesztette a büntetőjogi szankciókat. A folyamat azzal fejeződött be, hogy végül a bíróság 1992-ben a *Societe Stenuit v France*⁷¹ ügyben úgy foglalt állást, hogy a versenyjogi eljárásokat teljes egészében, természetüknél fogva büntetőjoginak minősítette.

Ezt az álláspontot képviseli az strasbourgi bíróság ma is, amit a *Menarini* ítéletben újfent alátámasztott. Ez az állítás ellentmond az 1/2003 sz. Rendelet 23 (5) bekezdésének, amely explicite kijelenti, hogy a Bizottság által kiszabott bírságok nem büntetőjogi jellegűek. Ennek megfelelően reagált először az EuB és a Bizottság is a strasbourgi fordulatra és a rendeletre hivatkozással visszautasították azt. Jó pár évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a Bíróság revidiálja álláspontját e tekintetben. 1999-ben ugyanis már az EJEB-éhez hasonló szempont szerint közelítette meg a problémát. A *Hüls* ítéletben először mondta ki azt a Bíróság, hogy a versenyjognak lehet büntetőjogi vetülete.⁷²

2.4. A versenyjog büntetőjogi megítélése az EJEB és az Európai Bíróság szempontjából

Szó esett már a büntetőjog és kvázi-büntetőjog kifejezések dichotómiájáról. Ezt megelőzve az a nagyon fontos kérdés merül fel, hogy egyáltalán a versenyfelügyeleti eljárások és a versenyszabályozás büntetőjoginak tekinthetők-e. Az első problémát a nemzeti és uniós megközelítés okozza.⁷³ Ezek ugyanis olyan tipikusan büntetőjogi elemekkel tarkított ügyeket vizsgálnak – tévesen – közigazgatási eljárások keretében, amelyek nem tartoznak oda, csorbítva ezzel a büntetőjogi garanciák és meghatározott alapjogok érvényesülését. Szintén az előzőekben utaltunk az EJEB saját fogalom meghatározó gyakorlatára, melyet az előtte lévő

⁶⁷ *Öztürk v Germany* *Öztürk v Germany*, Series A no. 73. 1984. február 21. 52.pont.

⁶⁸ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) *European Competition Law Review* 2012/12. 585.o.

⁶⁹ *Salabiku kontra France* 1988. október 7.

⁷⁰ *Guisset v Franceno*.33933/96 200-IX.

⁷¹ *Societe Stenuit v France* Judgement of February 27, 1992.

⁷² C-192/92 P *Hüls AG és Enichem SpA kontra Európai Közösségek Bizottsága* (továbbiakban: Hüls (C-192/92. sz. ügy)) [EBHT 1999 II-00931].

⁷³ Szilágyi Pál: *A versenyjogi bírságok és az alapvető jogok* nem publikált kézirat 3.1. (2) bekezdés.

ügyek tárgyalása során fejlesztett ki. Maga az EJEE is részese ennek az egyedi fogalom-fejlesztő gyakorlatnak és ezek a tények vezettek arra a pontra, hogy ma már „irreleváns, hogy a nemzeti jog közigazgatásának nevez-e egy, az EJEE szerint büntetőjoginak minősülő eljárást vagy szankciót.”⁷⁴

Az EJEB megfogalmazása szerint az EuB az *Orkem* ügy⁷⁵ során elmulasztotta felismerni azt a nyilvánvaló tény, hogy az önvád tilalma nem csak a természetes, hanem a jogi személyekre, illetve a gazdasági –ezen belül a versenyjogi – jellegű jogsértésekre nézve is alkalmazandó. A Bíróság ezt azzal indokolta, hogy az EJEE kizárólag a büntetőeljárás keretében bűncselekménnyel vádolt személyekre nézve állapítja meg ezt a garanciát, és mivel – indoklása szerint – a versenyjogi eljárások a büntetőjogi eljárás körén kívül esnek, azokra ez nem vonatkozik.⁷⁶ A strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlata egyértelmű és konzekvensen tükrözi azon álláspontot, hogy önmagát senki sem vádolhatja bűncselekmény elkövetésével. Következésképp az illető semmilyen állami szerv által nem kötelezhető olyan adatok szolgáltatására, amellyel önvádat valósítana meg.⁷⁷

Annak ellenére, hogy több büntetőjogi alapelv érvényesül az EU bíróságok által tárgyalt versenyjogi ügyekben, az ítéletekben mégsem látszik egyértelműen kirajzolódni a büntetőjogias szemléletmód.⁷⁸ Egyes Főtanácsnokok szemben a bírósággal azt az álláspontot képviselik, hogy az ügyek meghatározott körét tekintve a szankciók büntetőjoginak minősülnek.⁷⁹

A tagállamok szabadon állapíthatják meg azt, hogy valamilyen magatartást a büntetőjog által üldözendőnek minősítenek-e. Ezáltal az EJEE alapján büntetőjoginak ítélt cselekmények körét tágíthatják. Az azonban nem megengedett, hogy az EJEE-ben büntetőjogi szankciókkal

---

⁷⁴ Szilágyi Pál: *A versenyjogi bíróságok és az alapvető jogok* nem publikált kézirat 3.1. (2) bekezdés.

⁷⁵ C-374/87 *Orkem* kontra Bizottság [EBHT 1989, 3283].

⁷⁶ C-374/87 *Orkem* kontra Bizottság [EBHT 1989, I-3350] 29. és 30. pont.

⁷⁷ *Funke v France* Series A, no. 1. 1993. február 25. 44.§.

⁷⁸ C-238, C-244, C-245, C-247, C-

250, C-252 és C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij and Others* kontra Bizottság [EBHT 2002] 59. pont.

⁷⁹ Opinion of Advocate General Vesterdorf of 10 July 1991, T-1 to 4/89 and T-6 to 15/89 *Rhône-Poulenc and others v Commission*, point 885.; Opinion of Advocate General Bot of 2 April 2009, C-338/07 P *Distribudora Vizcaina de Papeles v Commission*, point 132.

sújtott jogsértéseket ne büntetőjogiként kezeljék.⁸⁰ A tagállamok nemzeti jogi szabályozásától függetlenül, az EJEE céljával összefüggésben kell vizsgálnia kérdéses magatartásokat.⁸¹

A *KME* ügy során „a fellebbezők szerint a Bizottságnak koherens és hátrányos megkülönböztetéstől mentes politikai irányvonalnak megfelelően kell eljárnia minden olyan esetben, amikor megállapítja a versenyszabályok megsértése miatt kiszabott szankció összegét.” Ha nem így jár el és a hasonló helyzetben lévő vállalkozásokat különböző bírságokkal sújtja, akkor „mozgástere pusztán önkényes magatartássá” válik.⁸²

3. Hardcore vagy Pheriphery büntetőjogi megítélés alá esnek a versenyjogi eljárások?

3.1. A kérdés helyénvalósága

Összevetve a különböző véleményeket arra vonatkozóan, hogy a versenyjogi szankciók büntetőjoginak minősülnek-e, arra a következtetésre juthatunk, hogy a releváns kérdés már nem is ez, hanem inkább az a felvetés, hogy ezek a büntetések *hardcore* büntetőjogi szankciónak minősülnek-e. Az álláspontok eltérőek erre vonatkozóan.

3.2. Az EJEE jogfejlesztő gyakorlata, avagy a *hardcore* és *periphery* büntetőjogi kategóriák elhatárolása

Az EJEB a *Jussilia* ügyet vizsgálva éles különbséget tett a büntetőjogi szankciók *hardcore* és a *periphery* alkalmazása között. Az elhatárolás lényege, hogy míg az előzőben az EJEE 6. cikkében felsoroltak teljes egészében alkalmazandók, addig *periphery* megközelítés esetében nem ilyen szigorú a megkötés; elegendő, ha alkalmazásuk részben megvalósul.⁸³

3.3. Az EU intézményeinek álláspontja

A Bizottság az EuB előtt folyó eljárásokban konzekvensen amellett tör lándzsát, hogy a versenyjogi bírságok nem tartoznak a *hardcore* büntetőjog körébe.⁸⁴ Egyértelműen ezt az álláspontot képviseli továbbá az Európai Bíróság. A *KME Germany* ügyben AG Sharpson kijelentette, hogy az EJEE 6. cikke vonatkozik ugyan a versenyjogi eljárásokra és ezáltal nem kérdés, hogy azok büntetőjogi kategóriába sorolhatók, de nem a *Jussilia* ügy értelmében vett

⁸⁰ *Engel and others v Netherlands* Series A no.22.

⁸¹ *Engel and others v Netherlands* Series A no.22.

⁸² C-389/10 *KME Germany AG, KME France SAS és KME Italy SpA kontra Európai Bizottság* [EBHT 2011] (továbbiakban: *KME* (C-389/10. sz. ügy)). 113. pont.

⁸³ *Jussilia* (73053/01. sz. ügy) 43. §.

⁸⁴ *Schindler* (T-138/07. sz. ügy) 54-56 pontok.

hardcore kategóriába.⁸⁵ AG Kokott véleménye is ezt támasztja alá a *Solvay* ügyben kifejtettek szerint.⁸⁶

A *Schindler*⁸⁷ ügy során a Bíróság sorra vette azokat az indokokat, melyek révén megalapozottnak tekinti az EJEE szerinti tisztességes eljáráshoz fűződő jogérvényesülést az uniós jog által biztosított kereteken belül. A *Salzgitter Mannesmann kontra Bizottság* ügyre hivatkozik annak kapcsán, hogy a Bíróság elismerte a tisztességes eljáráshoz való jog alapelveként történő érvényesülését az uniós jogon belül.⁸⁸ Ezt támasztotta alá azzal, hogy Alapjogi Charta 47. cikke által általános uniós jogelvként ismeri el, amely a tagállamok alkotmányából fakad és „*EJEB által nyújtott útmutatásokból merítve biztosítja azt.*”⁸⁹

A Bíróság rávilágít az EJEE 6. cikk alkalmazhatóságbeli különbségtételre a saját és az EJEB gyakorlatában. Az EJEB előtti eljárásban elegendő, ha „*a jogsértés természeténél fogva büntetőjogi jellegű*” és a lehetséges szankció is büntetőjogi kategóriába sorolható. Az EurB az EJEE által kidolgozott önálló értelmezések eredményeképpen értékeli, hogy a strasbourgi bíróság olyan területekre is kiterjesztette a büntetőjog alkalmazását, – például a versenyjogra – amelyek nem sorolhatóak a klasszikus büntetőjog körébe. A Bíróság arra hivatkozással indokolja a versenyjogi bírságok nem büntetőjogi jellegét, hogy az nem következik ítélezési gyakorlatából, valamint az „*1/2003-as rendelet 23. cikk (5) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy a Bizottság versenyjogi bírságok kiszabó határozatai nem büntetőjogi jellegűek.*”⁹⁰

A Bíróság számtalan ítéletében is hangsúlyozta és egyértelművé tette, hogy a Bizottság bírságok kiszabó határozatai nem büntetőjogi jellegűek, továbbá azt is hangsúlyozza, hogy az 1/2003. sz. Rendelet 23. cikk (5) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy e szankciók nem büntetőjogi jellegűek.⁹¹

---

⁸⁵ Jussilia (73053/01. sz. ügy) 43.§.

⁸⁶ Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the courts after Menarini?*” (8) 2012/7 European Competition Journal 8. 31. lábjegyzet.

⁸⁷ Schindler (T-138/07. sz. ügy). 54-60.pont.

⁸⁸ C-411/04. P. *Salzgitter Mannesmann kontra Bizottság* [EBHT 2007., I-959. o.] 40. pontja és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat.

⁸⁹ Schindler (T-138/07 sz. ügy) 51.pont.

⁹⁰ Schindler (T-138/07 sz. ügy) 53.pont.

⁹¹ Schindler (T-138/07 sz. ügy) 53. pont. ld. ebben az értelemben még: T-83/91. sz., *Tetra Pak kontra Bizottság* 1994. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 1994, II-755.] 235. pontját, T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95.,

3.4. Az Európai Bíróság, az EJEK és az EFTA bíróságok megközelítése közötti különbségek.

Mint azt fentebb már láttuk, a három bíróság eltérő módon vélekedik a *hardcore* büntetőjog körébe tartozó ügyekről és ezzel együtt a felülvizsgálat és EJEK-nek való megfelelés mértékéről. Az EuB nem ismeri el a versenyjogi ügyek *hardcore* jellegét. AG Kokott véleményével és a *KME* ügyben kifejtettekkel megegyezően a jelenlegi álláspontja a következő: amíg a bíróságok *teljes* felülvizsgálatot valósítanak meg, addig az eljárás jogszerű, az EJEK 6. cikk (1) bekezdésének pedig teljes mértékben megfelel.⁹²

Érdekességként tegyünk említést egy ügyről, ami az EFTA bírósága előtt zajlott. A norvég postára (*Posten Norge*)⁹³ 12 millió eurós büntetést szabott ki az *EFTA Surveillance Authority*⁹⁴ erőfölénnyel való visszaéléseért.⁹⁵ Az EFTA bírósága az ügy során arra a következtetésre jutott, hogy a versenyjogi bíróságok a *hardcore* büntetőjog körébe sorolandók. Így azáltal, hogy egy adminisztratív szerv szabja ki a bírságokat, eljárása nem felel meg teljes egészében az EJEK 6. cikkében előírtaknak. Mindazonáltal, véleménye szerint ezt a hiányosságot az Unió bíróságai által végzett teljes felülvizsgálat kiküszöböli.⁹⁶

A bíróság a SA gazdasági értékelésére figyelemmel korlátozta felülvizsgálatát.⁹⁷ Ebből is nyilvánvalóan kitűnik az uniós bíróságok szokásainak saját joggyakorlatába történő átültetése. Ami értetlenségre adhat okot az ügy kapcsán, az az, hogy annak ellenére, hogy az EFTA bírósága – utalva a *Jussilia* ügyre – elismerte a hatóság által kiszabott bírság összegének jelentős mértékét és az ehhez kapcsolódó stigma nem elhanyagolható jellegét, mégsem ismerte el azt, hogy az *hardcore* büntetőjogi kategóriába esne.⁹⁸

T-103/95. és T-104/95. sz., *Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000, II-491] 717. pontját.

⁹² Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance*, (7/8) European Law Reporter 2012/8 192; Schindler (T-138/079. sz. ügy).

⁹³ E-15/10 *Posten Norge AS kontra EFTA Surveillance Authority* (továbbiakban: *Posten Norge* (E-15/10. sz. ügy)) [EFTA Court Report 2012].

⁹⁴ Továbbiakban: SA.

⁹⁵ Az EGT-ről szóló megállapodás erőfölénnyel való visszaélésre vonatkozó jogszabálya egy az egyben az EUMSZ 102. cikk átültetett változata.

⁹⁶ Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne.: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance*, (7/8) European Law Reporter 2012/8 192; *Posten Norge* (E-15/10. sz. ügy).

⁹⁷ *Posten Norge* (E-15/10. sz. ügy) 83.pont.

⁹⁸ *Posten Norge* (E-15/10. sz. ügy) 90.pont.

Az EJEB elsőként világított rá ugyan a két büntetőjogi kategória alkalmazása közötti különbségre, viszont nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy a versenyjogi eljárás keretében kiszabható büntetések melyik kategóriába sorolandók. Azonban alapvető követelményt állított fel arra nézve, hogy a bíróságoknak az EJEE előírásaival összhangban megfelelő mértékű felülvizsgálatot kell végezniük.

V. A Menarini ítélet

1. Az Eljárás

Menarini Diagnostics S.R.L.-t 6 millió eurós bírsággal sújtotta az *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*⁹⁹ 2003-ban. Az ok: rögzített árak és piacfelosztás egyes diabéteszt diagnosztizáló tesztek árusítására. *Menarini* érvelése szerint a 6millió euró az EJEE 6. cikke értelmében vett büntetőjogi szankciónak minősül. Vitatta, nem csak az összeg mértékét, hanem az alapjául szolgáló tényeket is. A cég az EJEE 6. cikk (1) bekezdésre hivatkozással¹⁰⁰ állította azt, hogy csorbult a tisztességes eljáráshoz való joga azáltal, hogy az olasz fellebbviteli bíróság nem kellő alaposággal vizsgálta felül az ügyet, azaz nem alkalmazott teljes felülvizsgálatot. Állításait azzal indokolta, hogy a bíróság nem az ügy érdemében döntött és a hatóság által adott értékelést nem egészítette ki a saját ténymegállapításaival.¹⁰¹

2. Az Engel kritériumok alkalmazása

Az Engel kritériumok arra adnak választ, hogy a szankciónak van-e büntető és elrettentő hatásuk, továbbá, hogy milyen súlyú a szankció és az ahhoz kapcsolódó stigma-jelleg. A *Menarini* ügy elemzése során is vizsgálta az EJEB a kritériumrendszer pontjainak érvényre jutását és arra a következtetésre jutott, hogy a versenyhatóság nem büntetőjogi, hanem közigazgatási alapon szabta ki a büntetést. A bíróság sorra vette, hogy a kritériumok miként teljesülnek a *Menarini* ügy során. Mindezt azért tette, mert ezek vizsgálata szükséges volt annak eldöntése érdekében, hogy az EJEE 6. Cikk (1) pontja alkalmazandó-e. Minthogy a nemzeti jog alapján kiszabott bírság adminisztratív-jellegűnek minősült a bíróság értékelése

⁹⁹ Olasz versenyhatóság. [továbbiakban: AGCM].

¹⁰⁰ „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”

¹⁰¹ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) *European Competition Law Review* 2012/12. 584.o. (4) bekezdés és 9. lábjegyzet.

alapján, az első kritérium nem teljesül. A második feltételhez kapcsolódóan arra a következtetésre jutott, hogy az AGCM a társadalom érdekeinek védelmét szem előtt tartva folytatta le eljárását, mely a büntetőjogi jogvédelem lehetőségét is magában foglalta. A büntetés jellegét és súlyát illetően kifejtette, hogy az büntetőjogi és preventív volt. A vizsgálat eredményeképpen és a szankció mértékére tekintettel az EJEB helyénvalónak találta a büntetőjogi kategóriába történő sorolást. Következésképp az EJEE 6. Cikk (1) bekezdése alkalmazandó a kérdéses ügy eldöntése érdekében.

3. Az ítélet relevanciája

3.1. A felülvizsgálat kérdése

A felülvizsgálat kérdésében az EJEB arra jutott, hogy az EJEE-nek való megfelelés értelmében büntetőjogi szankciókat csak abban az esetben szabhat ki közigazgatási szerv, (Bizottság, nemzeti versenyhatóságok) amennyiben azt egy bíróság teljes körű felülvizsgálat keretében vizsgálja és az EJEE 6. Cikk (1) bekezdésben foglalt jogokat teljes egészében biztosítja az eljárás során. Az EJEB azt is elismerte, hogy az olasz bíróság minden tény- és jogkérdésre kiterjedően teljes felülvizsgálat keretében vizsgálta az előtte lévő ügyet, teljesítve ezzel a 6. cikk (1) bekezdése által támasztott követelményeket.

A *Menarini* ítéletről már a kezdetekben tudni lehetett, hogy alapkőnek számít majd az EJEB és így az Unió versenyjog gyakorlatában egyaránt. Az olasz nemzeti versenyjog ugyanis teljes egészében az EU-s versenyjogi szabályokat ültette át belső jogrendszerébe. 6-1 arányban a bíróság végül elutasította a keresetet. Egyetértett viszont a felperessel abban a kérdésben, hogy a bíróság – annak nagysága miatt – valóban az EJEE 6. cikke szerinti büntetőjogi szankciónak felel meg. Az EJEB azon az állásponton volt, hogy az olasz nemzeti versenyhatóság által kiszabott, az EJEE által minősített büntetőjogi szankció jogszerűsége nem megkérdőjelezhető. Továbbá arra a következtetésre jutott, hogy az olasz bíróság által alkalmazott felülvizsgálati eljárás összhangban van az Egyezményvel. Ezt azzal indokolta, hogy az AGCM határozatát a nemzeti bíróság *full jurisdiction* birtokában vizsgálta felül. A strasbourgi megítélés értelmében ugyanis egy bírói fórumról akkor mondható el, hogy az *full jurisdiction* birtokában ítélik, hogyha „*a határozatot minden jog- és tény tekintetében módjában áll megsemmisíteni.*”¹⁰² Ezzel a bíróság egy mércét állított fel, ami segít eldönteni

---

¹⁰² Ezt a bíróság az ítélet 59. pontjában írta le. Tekintve, hogy az ítélet csak olasz nyelven jelent meg, a szerző a 2. lábjegyzetben idézett cikk 584 oldal 5. bekezdését használta forrásul.

számára, hogy az adott ügyben valóban teljes felülvizsgálatot alkalmazott-e a felülvizsgálatot végző bíróság.

Marco Bronckers és Anne Vallery hivatkozása alapján, egyesek szerint a *Menarini* ügy fontossága abban rejlik, hogy az olasz bíróságok felülvizsgálati jogának gyakorlatát támadta a versenyhatósági határozatok relációjában.¹⁰³ A szerzők hiányolják az utalást a *Jussilia* ítéletből ismert különbségtételre, a 6. cikk *hardcore* és periférikus megközelítésére. Ennek hiánya bizonytalanságot szül arra nézve, hogy melyik megközelítés alkalmazandó, akadályozva ezzel a joggyakorlat egységes alkalmazását. Jól látható ez a két ítélet különbözősége kapcsán. Míg a *Jussilia* ügyben a bírósága *hardcore* megközelítés mellett tette le a voksát, addig a későbbi *Menarini* ítéletében már ellentétes álláspontot képviselt. Helyénvalónak találta ugyanis, hogy az olasz nemzeti versenyhatóság szabta ki a bírságot. Az EJEE 6. cikkének *hardcore* alkalmazása során ugyanis nem volna lehetősége ezt megtenni, csupán a bírói hatalom lenne rá jogosult. Azonban „azzal, hogy a bíróság elfogadhatónak tekintette, hogy a bírságot egy közigazgatási szerv szabta ki, arra enged következtetni, hogy a versenyjogi bírságok nem tartoznak a *hardcore* alkalmazás körébe.” Ezen túlmenően Marco és Vallery lábjegyzetében említik *Bombois* írását,¹⁰⁴ a *Menarini* üggyhöz kapcsolódóan, melyben arról értekezik, hogy a bíróság azt is prejudikálta az ügyben meghozott ítéletében, hogy a büntetőjoginak minősülő bírságokat a bíróságokon kívül az adminisztratív szervek is jogosultak kiszabni.

A *Menarini* ítélettel fordulóponthoz érkezett a strasbourgi ítélkezés. Innentől úgy is lehet tekinteni, hogy a nemzeti bíróság nem feltétlenül az egyetlen felhatalmazással rendelkező állami szerv, amely jogosult büntetőjogi szankciókat kiszabni. Ez a megközelítés látszik kirajzolódni a *Bendenoun* ítélet kapcsán is. Ismét felmerül ezen a ponton a hatalmi ágak szétválasztásának szükségességén túl, az a nem csekély súlyú probléma, hogy egy nemzeti közigazgatási szervet – nevezetesen a versenyhatóságot – több, elkülönült jogkörrel ruházzák fel. A *Menarini* ítélet meghozatalának következménye az, hogy az emberi jogi bíróság álláspontja nem egyértelmű a fent tárgyalt kérdésekben. Így az EJEE tagállamai maguk dönthetnek, hogy melyik megközelítést tekintik irányadónak. Ez viszont bábeli eredményre

---

¹⁰³ Bronckers Marco és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the courts after Menarini?*” (8) 2012/7 European Competition Journal 7.

¹⁰⁴ Bronckers Marco és Vallery Anne *Fair and effective competition policy in the EU* 16. lábjegyzete alapján: *Bombois: LI Arret Menarini c. Italie de la Cour Européenne des Drets de l’Homme – Droit antitrust, champ pénal et Controle de pleine juridiction* „, 47 Cahiers de Droit Européen 541, 556 No. 2, 2011.

vezethet, nevezetesen arra, hogy a 6. cikket egyikük *hardcore*, másikuk *periphery* értelmezésben tekintheti irányadónak a jövőben a versenyjogi ügyekre vonatkozóan. Eljárásjogi szempontból mindez azt jelenti, hogy a különböző tagállamokban, választásuk szerint, vagy a nemzeti versenyhatóságok, vagy a bíróságok szabhatják ki a büntetőjogi szankciókat.

Az EJEB megítélése szerint az olasz bíróság minden követelménynek megfelelően teljes körű felülvizsgálati eljárás keretében vizsgálta a versenyhatóság által kiszabott bírság mértékét. *A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a nemzeti versenyhatóságok szankciói adekvátak a vállalkozásokra nézve és a tisztességes eljáráshoz való joguk is biztosított.*¹⁰⁵ A bíróság álláspontja értelmében nem merül fel kétely aziránt, hogy a nemzeti bíróság teljes felülvizsgálatot végzett-e és ezáltal azt sem kérdőjelezte meg, hogy a nemzeti eljárás alapjogokat sértett volna: *„A bíróság megerősítette, hogy egy olyan közigazgatási eljárásban, egy olyan hatóság szab ki bírságot, amelynek eljárását egy független bíróság teljes felülvizsgálati eljárásnak veti alá, az alapjogok sértetlenül maradnak.*”¹⁰⁶

Az ítélet egyfajta, Alexander Főtanácsnok által is képviselt megközelítésből pozitív hatással van a joggyakorlatra, azáltal, hogy *„a legtöbb nemzeti versenyjogi hatóság által eddig is alkalmazott közigazgatási rendszer legitimitását ismeri el.*” Alátámasztja az EuB azon permanens joggyakorlatát is, miszerint az uniós versenyjogi eljárás menete megfelel az EJEE 6. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való jognak.¹⁰⁷

3.2. Különvélemény

A hat egyetértő mellet olvashatjuk Albuquerque bíró különvéleményét. Kifejti, hogy a bíróságok nem teljes, hanem csupán „*weak*” felülvizsgálatot végeznek a versenyhatósági határozatok tekintetében. Állítása szerint annak érdekében, hogy az EJEE 6. cikkében foglalt követelmények teljesüljenek, a bíróságok felülvizsgálati eljárása, figyelemmel minden jogi és ténybeli körülményre, „*kimerítő*” kell, hogy legyen. A versenyjogban érvényesülő adminisztratív szankciók *weak* felülvizsgálatának elfogadása a bíró szerint egy rendőrállamra

---

¹⁰⁵ Italianer Alexander: *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* (Párizs, október 18) OECD CompetitionComitee Meeting.

¹⁰⁶ Italianer Alexander: *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* (Párizs, október 18) OECD Competition Comitee Meeting.

¹⁰⁷ *A. Menarini Diagnostics S.R.L. v Italy* no. 43509/08 2011. szeptember 27.

emlékeztet.¹⁰⁸ Említést tett másrésről az olasz nemzeti jogban egy 2010-ben történt módosításáról, mely alapján a bíróságoknak lehetőségük nyílik a teljes felülvizsgálati eljárásra, minden, pénzügyi szankciót kiszabó közigazgatási határozattal szemben.

Pinto de Alequerque különvéleményében több ponton eltérő álláspontot fejtett ki az EJEB-hez képest. Szerinte az olasz bíróság eljárása nem felelt meg a teljes bírói felülvizsgálat követelményeinek. Véleménye szerint szabálytalanság esetén a közigazgatási bíróságok csupán megsemmisíthetik a versenyhatóság határozatát. Kifejtette, hogy a nemzeti bíróság az AGCM által adott értékeléshez képest nem fejtette ki saját érveit, sem tény-, sem pedig jogkérdéseket illetően. Továbbá a felperesnek nem állt módjában az EJEE 6. cikk (1) bekezdés által biztosított jogoknak megfelelően kifejezésre juttatni álláspontját.

3.3. EJEE-nek való megfelelés az ítélet alapján

A *Menarini* ítélettel egyértelművé vált, hogy annak érdekében, hogy a nemzeti – és így az Unió – versenyjogi eljárások megfeleljenek az EJEE-ben foglaltaknak, a versenyhatóságok határozatait kötelezően felülvizsgálat alá kell vetniük a bíróságoknak. Fontos, hogy az EJEB nem *full review*-t, hanem csupán *review*-t említ az ítéletben. Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha az eljárást lefolytató bíróság nem végez teljes felülvizsgálatot, azzal nem sérti meg szükségszerűen a 6. Cikk (1) bekezdését. Az ítélettel az EJEB bírái felállítottak egy minimum követelményt arra vonatkozóan, hogy mikor felel meg egy versenyjogi felülvizsgálati eljárás az EJEE 6. Cikk (1) bekezdésének: A bíróságoknak minden tényre-, és jogkérdésre kiterjedő felülvizsgálatot kell végezniük, felhatalmazással kell rendelkezniük a bizonyítékok értékelésére, a versenyhatóság határozatának megsemmisítésére, valamint a bíróságok módosítására.

---

¹⁰⁸ *A. Menarini Diagnostics S.R.L. v Italy* no. 43509/08 2011. szeptember 27. 9. §.

VI. Az Európai Bizottság határozatainak bírósági felülvizsgálata, a felülvizsgálat korlátai – teljes vagy részleges felülvizsgálat (de jure / de facto)

1. Jelenlegi szabályozás és a gazdasági érdek, mint elsődleges vizsgálati szempont

Ahogy azt már korábban említettük, az EUMSZ 261. 263. és 299. cikkei, valamint az 1/2003 sz. Rendelet tartalmazzák a Bizottság határozatainak bírósági felülvizsgálatra vonatkozó szabályait.¹⁰⁹ Ha körültekintünk a világban, akkor a más országokban alkalmazott eljárási módszerek minket is – az Európai Unió és Magyarországon belül is – arra ösztönöznek, hogy módosítsuk jelenlegi bírósági felülvizsgálati rendszerünket. Amerikában, Angliában, Hollandiában például különálló közigazgatási bíróság hivatott a versenyjogi ügyek, és ez által a versenyhatóság határozatainak felülvizsgálatát elvégezni.¹¹⁰

A holland példánál maradva, a szerző ismertette egy ügyet, ami jól szemlélteti a dolgozat központilag tárgyalt témáját; az alapjogok szerepét a versenyjogi eljárások során. Ezen túlmenően az eset összefüggésben van a hatáskör elhatárolás hiányának problematikájával és a büntetőjogi szankciók kérdéskörével is. A holland versenyjogi ügyekben hatáskörrel rendelkező bíróságok egyike kimondta, hogy jogosnak minősül a versenyhivatal azon eljárási cselekménye, melyben egy kartell gyanúba keveredett cég telefonhívásait lehallgatta.

Ehhez hasonló módszerekkel büntetőjogi eljárások során találkozhatunk. Ennek megfelelően az érintett cégek az ügyészi hatalomgyakorlással történő visszaélésre és az EJEE 8. cikkében biztosított, magánélet tiszteletben tartásához való jogra hivatkozással indítottak eljárást a versenyhatóság ellen. A bíró ítélete indoklásában a közérdekre¹¹¹ és a gazdasági jólétre hivatkozik. Az indoklásból egyértelműen tükröződik, hogy a magánérdek, amennyiben közérdekkel ütközik, ez utóbbi felülírja azt. A bíró ugyanis nem azzal indokolta döntését,

---

¹⁰⁹ A rendelet értelmében „a Bíróság korlátlan jogkörrel rendelkezik az olyan határozatok felülvizsgálatára, amelyekben a Bizottság bírságot vagy kényszerítő bírságot határozott meg. A Bíróság törölheti, csökkentheti vagy növelheti a kiszabott bírság vagy kényszerítő bírság összegét.”: 1/2003 sz. Rendelet 31. pontja.

Az EUSZ 263. Cikk értelmében „az Európai Unió Bírósága megvizsgálja a jogalkotási aktusok jogszerűségét” [...] és „hatáskörrel rendelkezik az olyan keresetek tekintetében, amelyeket hatáskör hiánya, lényeges eljárási szabályok megsértése, a Szerződések vagy az alkalmazásukra vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértése vagy hatáskörrel való visszaélés miatt” nyújtanak be.

¹¹⁰ Kalbfleisch Peter: *Antitrust Oversight: More an Art than a Craft* Competition Policy International (6) 2010/Autumn 60.

¹¹¹ „substantial public interest.”

hogy a lehallgatások általánosan elfogadottak és jogszerűek a versenyjogi eljárási cselekmények körében, hanem azzal, hogy a gazdasági jólét érvényesülése szempontjából vizsgálva nem minősül aránytalan intézkedésnek. Hozzátette továbbá, hogy a kívánt bizonyítékokat kevesebb hátrány okozásával nem lehetett volna megszerezni, így az említett indokok eliminálják a magánérdekhez fűződő jogot.

Ezzel az ítélettel a szerző megítélése alapján, egy ingoványos területre tévedt a bíróság, ahol az alapjogok háttérbe szorítását gazdasági érdekekkel indokolja meg. Egy ilyen ítélet meghozatala valószínűleg átfogóbb elemzést igényelne. Ez a fajta szemléletmód, ahol csakis gazdasági érdekek érvényre juttatására alapozva hozza meg a bíróság az ítéletét, már idejét múlt. Azonban az Európai Bíróság által tárgyalt ügyek során is számtalanszor találkozhatunk ilyenfajta megítéléssel és számos ítélet is született gazdasági megfontolás szempontjaira alapozva.

2. Felülvizsgálati eljárás különböző szempontok alapján

2.1. Felülvizsgálat az EuB és az EJEB értékelésében

Az EuB mindig is széles mérlegelési mozgásteret hagyott a Bizottságnak a gazdasági és technikai értékelés meghatározására. Wouter P. J. Willsével¹¹² azonos álláspontot képvisel a Bíróság is saját felülvizsgálatának megítélése kérdésében.¹¹³

Elmondható azonban, hogy a Bíróság saját maga szorította korlátok közé eljárási jogosultságainak körét a Bizottság javára, limitálva ezzel felülvizsgálati jogkörét és teret engedve a Bizottság *komplex, átfogó vizsgálatának*.¹¹⁴

---

¹¹² Wouter P. J. Wils: *EU Antitrust Enforcement Powers and Procedural Rights and Guarantees: The Interplay between EU Law, National Law, the Charter of Fundamental Rights of the EU and the European Convention on Human Rights* World Competition (34) 2011/6.

¹¹³ Eszerint a „*bíróság átfogó felülvizsgálatot végez azzal kapcsolatosan, hogy a versenyjogi szabályok alkalmazására vonatkozó feltételek teljesültek-e.*”: T-65/96 *Kisch Glass kontra Bizottság* 2000, március 30. [EBHT 2000., II-1885. o.] 64. pont.

¹¹⁴ Nevezetesen „*a releváns eljárásra és indoklásra vonatkozó szabályok betartásának, ténymegállapítás pontosságának, nyilvánvaló mérlegelési hiba fennállásának és a hatáskör hiányának ellenőrzésére.*”: T-65/96 *Kisch Glass kontra Bizottság* 2000. március 30-án hozott ítélet [EBHT 2000., II-1885. o.] 64. pont; C-280/08 P. *Deutsche Telekom kontra Bizottság* 143-148.pontok. 42/84 *Renia és társai kontra Bizottság* 1985. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1985., 2545. o.] 34. pont.

Hasonlóképpen, amennyiben a Bizottság határozata összetett technikai megfontolások eredménye, e megfontolások főszabály szerint csak korlátozott bírósági felülvizsgálat tárgyát képezhetik, ami azt jelenti, hogy a közösségi bíróság a tények bizottsági elemzését nem helyettesítheti saját értékelésével.: C-459/00. P. (R). sz., *Bizottság kontra Trenker* 2001. április 11-én hozott végzése [EBHT 2001., I-2823. o.] 82. és 83. pont.

A dolgozatban már elemzett *Menarini* ügyben ugyanezzel érvelt a strasbourgi bíróság a nemzeti versenyhatóságokra vonatkozóan.¹¹⁵ Nemcsak a bíróság, de a Bizottság is a gazdasági és technikai szakértelmére hivatkozva indokolja a hatalom egyensúlyának felborítását. Szintén a Bizottság túlterjeszkedett hatásköreinek egyikeként értékelhető az, hogy a Bíróság tiszteletben tartja a Bizottság által kalkulált büntetéseket és ilyen esetekben csak nyilvánvaló hiba esetében végez vizsgálatot.¹¹⁶ Ez a bírák mérhetetlen túlterheltségével magyarázható,¹¹⁷ mivel így a Bizottság helyettük is dolgozik. Egy olyan gyakorlat azonban semmiképp nem fogadható el, amely azt eredményezi, hogy az Európai Bíróság nem meríti ki jogosultságainak – és egyben kötelezettségeinek – lehetőségét, hanem azt – limitálva hatáskörét – egy közigazgatási szervre ruházza át.¹¹⁸

Az EuB számára nem merül fel kétely a tekintetben, hogy a Törvényszék teljes mértékben kimeríti-e az EUMSZ. 261. és 263. cikk és az 1/2003 sz. Rendelet 31. cikk adta felülvizsgálat lehetőségeit.¹¹⁹ Mintha a Bíróság ezzel azt sugallná, hogy a lehetőség adott a teljeskörű¹²⁰ felülvizsgálatra, ám annak mértéke a felek akaratától függ. Sőt, ezt külön kérniük kell. Ezáltal a felelősséget rájuk hárítja.

A *Menarini* ügyben kifogásoltakkal – V. pontban már említett – hasonló érveket sorakoztatott fel az Európai Unió Bírósága előtt a felperes *KME Germany* társaság a tisztességes eljáráshoz való jogának csorbulását alátámasztva 2011-ben. A cég az EUMSZ 263. cikkére alapítva nyújtott be keresetet a Bizottság által kiszabott bírság csökkentése céljából.¹²¹ A Bíróság azzal a kifogással szembesült, hogy a Törvényszék megsértette az Uniós jogot, valamint a felperes pártatlan és független bíróság által végzett teljes körű, tényleges jogorvoslathoz fűződő

---

¹¹⁵ *A. Menarini Diagnostics S.R.L. v Italy* no. 43509/08 2011. szeptember 27. 44.pont. Id továbbá: C-120/97 Upjohn [1992] ECR I-223, 33, 34 pontok, és order of the President of the Court of 11 April 2001; C-459/00 P (R) Bizottság kontra Trenker [2001] ECR I-2823, 82, 83 pontok.

¹¹⁶ Solange-II-Beschluss (Beschlussvom 22. Oktober 1986, Az: BvR 197/83).

¹¹⁷ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* (6) European Competition Law Review 2012/12 586.

¹¹⁸ Forrester Ian S.: *A challenge for Europe's judges: the review of fines in competition cases 2011/2 Reprinted from European Competition Review.*196.

¹¹⁹ „Amikor a Törvényszék felülvizsgálja valamely, az EK 81. cikkbe ütköző jogsértést megállapító határozat jogszerűségét, a felperesek kérhetik, hogy kimerítően vizsgálja meg mind a tényállás Bizottság általi anyagi jogi megállapítását, mind pedig annak jogi értékelését. Ezen kívül a bírságokat illetően a Törvényszék az EK 229. cikk és az 1/2003 Rendelet 31. cikke értelmében korlátlan felülvizsgálati jogkörrel rendelkezik.”: Schindler (T-138/07. sz. ügy) 56. pont.

¹²⁰ T-10/92 *Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság* [EBHT 1992, II-701] 719.pont.

¹²¹ *KME* (C-389/10. sz. ügy) 115. pont.

alapvető jogát, amikor nem vette kellő mértékig figyelembe az általa felsorakoztatott érveket, „[...] továbbá túlzottan és ésszerűtlenül a Bizottság mérlegelési jogkörére bízta magát.”¹²² Egy hosszú időn át működő gyakorlat megszakítását vetette fel továbbá a felperes azzal, hogy véleménye szerint a „mérlegelési mozgásterének és az értékelés bíróság általi átvételének doktrínáját már nem szabadna alkalmazni.” Ezt a versenyjog „büntetőjogiasulásával” indokolta.¹²³

A *KME Germany* ezen túlmenően úgy vélekedett, hogy a Bizottság mérlegelési mozgásteré – bizonyos kivétellel – teljes mértékben kizárt a versenyszabályok alkalmazása során, továbbá azt is kifejtette, hogy a Bizottságnak tulajdonított nagyobb szakértelem a tények és gazdasági kérdések értékelése tekintetében nem igazolhatja a mérlegelési mozgásterét.¹²⁴ A szerző is azon az állásponton van, hogy amennyiben elfogadjuk a Bizottság egyedi mérlegelési jogkörének fennállását és azt a tény, hogy bizonyos kérdések elemzéséhez csakis a Bizottság rendelkezik kellő gazdasági háttértudással, úgy azt is állítjuk egyben, hogy az Európai Bíróság nem rendelkezik kellő szakértelemmel a gazdasági ügyek elbírálására. A felperes arra is emlékeztet, hogy amennyiben a Bizottság a hasonló helyzetben lévő vállalkozásokat eltérő bánásmódban részesíti, annyiban csupán önkényes magatartást valósít meg és mellőzi az egységes bírságolási politika megvalósítását.¹²⁵ Utalást tett még az *EJEB Menarini* ítéletében foglaltakra, amikor a strasbourgi álláspontot idézte arra vonatkozóan, hogy az az *EJEE*-vel összeegyeztethetőnek tekinti a közigazgatási eljárás keretében kiszabott bírságok korlátlan végrehajtását, a bírósági felülvizsgálatot követően.¹²⁶ A strasbourgi bíróság következetes a felülvizsgálati eljárás kérdését illetően.¹²⁷

---

¹²² KME (C-389/10. sz. ügy) 108. pont.

¹²³ KME (C-389/10. sz. ügy) 109. pont.

¹²⁴ KME (C-389/10. sz. ügy) 110. 111. pont.

¹²⁵ KME (C-389/10. sz. ügy) 113. pont.

¹²⁶ KME (C-389/10. sz. ügy) 114. pont.

¹²⁷ „E tekintetben az *EJEB* szerint szükséges, hogy az érintett vállalkozás bármilyen, vele szemben hozott ilyen határozattal kapcsolatban korlátlan felülvizsgálati jogkörrel rendelkező igazságügyi szervhez fordulhasson, amely hatáskörrel rendelkezik különösen arra, hogy a meghozott határozatot bármely tény- vagy jogkérdésben megváltoztassa.”: Schindler (T-138/07. sz. ügy) 56. pont.

3. Megfelel-e az EJEE-ben foglalt alapelveknek az Európai Bíróság felülvizsgálati eljárása?

3.1. Megfelelési kényszer

Míthogy az Európai Unió tagállamai célul tűzték ki az EJEE-hez történő csatlakozást, továbbá tekintve, hogy az Európai Bíróság az EJEE által is nevesített, tisztességes eljáráshoz való jogot a közösségi jog egyik alapelveként tekinti,¹²⁸ nem merülhet fel kérdésként, hogy az Európai Bíróság eljárása – elméletileg – összhangban kell, hogy legyen az EJEE-ben foglaltakkal.

3.2. Eltérő álláspontok elméleti szempontból

Igor Nikolic értékelése értelmében a *Menarini* és *KME* ügyek ismerte alapján az uniós Bíróságok felülvizsgálati eljárása megfelel az EJEB által alkalmazott mércének. Ezzel ellentétes álláspontot képvisel – többek között – Marco Bronkers, Anne Vallery¹²⁹ és Ian S. Forrester is.¹³⁰ Bronkers és Vallery úgy fogalmazzák, hogy az EJEE 6. cikkének való megfelelés értelmében az Európai Bizottság által kiszabott bírságok jogos vagy jogellenes volta annak függvénye, hogy az Unió Bírósága milyen mértékű felülvizsgálatot hajtanak végre. Karl Hofstetter¹³¹ is azt az álláspontot képviseli, hogy az Európai Bíróságok nem végeznek teljes felülvizsgálatot, míthogy a határozatnak csak a bírságot érintő részét módosítják, és nem végeznek tanúmeghallgatást, stb. Ezzel szemben Nicholas Forwood, a Törvényszék bírása alátámasztva a felülvizsgálat teljességét, azzal érvelt, hogy a bíróságoknak még arra is megvan a lehetőségük, hogy új bizonyítékokat vizsgáljanak.¹³² Egyesek – óvatosan fogalmazva – nem azt állítják, hogy a jelenlegi eljárás nem lenne jogszerű, hanem azt, hogy többek közt az Alapjogi Charta hatályba lépésével minden eddiginél hatékonyabb bírósági felülvizsgálatra van szükség.¹³³

3.3. Az Unió Bíróságának megítélése

Az Európai Bíróság megítélése szerint elegendő a Bizottsági határozatok Törvényszék által történő felülvizsgálati lehetősége ahhoz, hogy eljárása az EJEE 6. cikkének megfeleljen. Sőt,

---

¹²⁸ C-185/95 P *Baustahlgewebe kontra Bizottság* [EBHT 1999, 1203.] 21. pont.

¹²⁹ Id. pl.: Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the courts after Menarini?* (8) 2012/7 European Competition Journal.

¹³⁰ Forrester Ian S.: *A challenge for Europe's judges: the review of fines in competition cases 2011/2 Reprinted from European Competition Review.*

¹³¹ Tóth Tihamér, luxemburgi konferencia összefoglalója (Versenytükö 2012/1) 64.

¹³² Tóth Tihamér, luxemburgi konferencia összefoglalója (Versenytükö 2012/1) 64.

¹³³ Grassani Stefano: *Jurisdictional vs. 'Juris... Fictional' Review in the Land of Menarini*, 19th St. Gallen International Competition Law Forum ICF, June 7th and 8th 2012.

saját szemszögéből vizsgálva az EJEB gyakorlatát, arra az álláspontra jutott, hogy eljárása megfelel a strasbourgi követelményeknek: Az EJEB *Janosevic v Sweden*¹³⁴ ítéletre hivatkozva analógia útján levezette, hogy amikor a Törvényszék az EUMSZ 101. cikkébe ütköző jogsértést megállapító határozat tárgyában felülvizsgálatot végez, akkor abszolút mértékben eleget tesz az EJEE 6. cikk (1) bekezdésében támasztott követelményeknek. Ugyanis – a Bíróság szerint - az emberi jogi bíróság számára a tisztességes eljárás követelményének teljesüléséhez elegendő az, hogy az érintett vállalkozások az őket elmarasztaló határozatokkal szemben korlátlan felülvizsgálatot kérhessenek. Valamint, hogy a bíróság a határozattekintetében, tény- illetve jogkérdésekben módosíthassa a Bizottság határozatát.

A *Schindler* ítéletben a Bíróság azzal támasztotta alá, hogy az uniós eljárásjog megfelel az EJEE 6. cikk (1) bekezdés követelményeinek, hogy a Bizottság bírságot elrendelő határozata később alávethető az uniós Bíróság felülvizsgálatának. Ezen túlmenően a felülvizsgálat tényével bizonyítja, hogy az EJEE ugyanazon cikkében rögzített tisztességes eljárás követelményei teljesülnek az uniós jogon belül.¹³⁵ A *KME Germany* ítéletében szintén arra az álláspontra jutott a bírói testület, hogy eljárásuk kimeríti a teljes felülvizsgálat követelményeit.

3.4. Fordulat az EuB és az EJEB eljárásaiban

A *KME* ítéletében az Európai Bíróság először szorította vissza Bizottság mérlegelési jogkörét és kimondta, hogy a Bíróság nem is támaszkodhat erre, valamint, hogy ettől függetlenül köteles teljes és korlátlan felülvizsgálati eljárást lefolytatni.¹³⁶ Habár a 121. pontban az eddig is alkalmazott gyakorlatot, miszerint a gazdasági szempontból összetettebb elemzést igénylő ügyeket a Bizottságra kell bízni, továbbra is folytatni kívánja. A Bíróság mindenesetre bővítette saját feladatkörét és úgy tűnik, hogy az eredetileg őt terhelő kötelezettségeknek újfent eleget kíván tenni. Ezzel párhuzamosan a Bizottságra is plusz kötelezettségeket ró, azáltal, hogy döntéshozó kompetenciáit szűkítve, pontos és részletesen indokolt, tényekkel alátámasztott bizonyítékokat köteles előterjeszteni ezután az eljárásokban.¹³⁷ A Bíróság pedig ezekre alapozva hozhatja meg döntéseit.

---

¹³⁴ *Janosevic v Sweden* 2002. július 23. App. no. 34619/97. 81. §.

¹³⁵ *Schindler* (T-138/07. sz. ügy) 55. pont.

¹³⁶ *KME* (C-389/10. sz. ügy) 129. §. 136. §.

¹³⁷ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* (6) *European Competition Law Review* 2012/12 587.

4. Mit és hogyan kellene máshogy szabályozni?

Ahhoz, hogy az Európai Bíróság által végzett felülvizsgálati eljárás megfeleljen az EJEE-ben foglalt alapelveknek, a döntést hozó szervnek felhatalmazással kell rendelkeznie arra, hogy megsemmisítse a Bizottság határozatait, mind a tény, mind pedig a jogkérdéseket illetően.

A közigazgatás felett azért kell, hogy felülvizsgálatot gyakoroljon a bírói hatalom, mert az nem elszámoltatható.¹³⁸ Ahhoz, hogy a bíróságok teljes felülvizsgálatot végezzenek, a strasbourgi ítélkezési gyakorlaton túl az Európai Unió alapszerződéseiben foglaltakat is módosítása is szükségzerű lenne. Albequerque bíróéhoz hasonló felfogások szerint¹³⁹ azon túl, hogy a Bizottság végrehajtói, eljárási, ügyészi, bírói és *policy-making* funkciókat tölt be, az EUMSZ 263. cikke túl nagy diszkrecionális jogkörrel ruházza fel.

VII. Következtetések

Fontos megemlíteni, hogy egy újszerű kérdéssel állunk szemben, ahogy egyre közelebb kerülünk az EJEE-hez való csatlakozáshoz. Korábban ugyanis hosszú időn keresztül az alapjogok nem bírtak döntő befolyással az uniós versenyjogi gyakorlatra.

A dolgozat során többször esett szó a Bizottság túlzott hatalomgyakorlásáról. A szerző elsősorban ezt tekinti az uniós versenyjogi eljárásokkal érintett alapjogok első korlátjának. Azon túl, hogy az EU ez által az alapvető hatalommegosztás elveit figyelmen kívül hagyva biztosítja a Bizottság működését, ez az eljárási deficit az alapja a felülvizsgálati eljárás során már emlegetett korlátoknak is. A határozathozatali, eljárási és bírságolási funkciók egy kézben való összpontosulása alapjaiban nem felel meg az EJEE-nek.¹⁴⁰

A szerző véleménye szerint Bizottság jelenlegi működése és eljárási processzusa a tisztességes eljáráshoz való jogon túl sérti a jogbiztonság és a transzparencia követelményét

---

¹³⁸ Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne.: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance*, (7/8) European Law Reporter 2012/8 190-193.

¹³⁹ Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and which role for the courts after Menarini?* (8) 2012/7 European Competition Journal.

¹⁴⁰ Bellamy & Child (szerk.): *European Community Law of Competition* (Oxford University Press, 2011) 1193-1198.

is. Előbbi által, hogy a hatalmi ágak gyakorlása¹⁴¹ egy kézben összpontosul, minthogy a Bizottság határozathozatali, eljárási és büntetés kiszabási funkciókat lát el.

Egyes tagállamokban is túl széles hatáskörrel rendelkeznek a versenyjogi hatóságok. A holland ügyben a nemzeti bíróság a hatóságnak adott igazat arra vonatkozóan, hogy az lehallgatási cselekményeket foganatosított egy kartell gyanúba keveredett céggel szemben. A bíróság nem mérlegelte kellő súllyal, hogy a versenyhatóság túl messze ment, amikor egy, az ügyészi hatáskörbe tartozó jogosítványt gyakorolt. Az indoklás arra hivatkozik, hogy gazdasági szempontból arányos cselekedetet hajtott végre a közigazgatási szerv. Gazdasági érdekre történő hivatkozással szép számmal találkozhatunk az EuB ítéleteiben is. A kérdés tehát az, hogy a Bíróság hol húzza meg a határt a gazdasági érdekek és az egyéni érdekek között. Milyen messze mehet el egy hatósági szerv eljárási cselekményeinek foganatosításakor, ha a háttérben a gazdasági jólét célja húzódik meg?

Problémát okoz az eljárások elhúzódása is, mivel a komplex gazdasági és jogi háttér, valamint a társadalomra gyakorolt hatás elemzése sok szempontból teszi elengedhetetlenné egy-egy ügy vizsgálatát. A hosszan tartó felülvizsgálati szakasz azonban önmagában elegendő ahhoz, hogy az EJEE-t megsértse a Bíróság. Ennek kiküszöbölésére jelenthetne megoldást a bírók számának növelése.¹⁴²

Mint azt fentebb már ismertettük, a *Menarini* ítélet különösen fontos jelentőséggel bír több szempontból is. Eltérő következtetéseket vonhatunk le belőle a bíróság joggyakorlatára nézve. Már maga a különvélemény is olyan szempontokat fogalmaz meg, ami jelzi, hogy a területen átfogó reformok és jogi szemléletváltás szükséges, eljárási és dogmatikai szempontból egyaránt. Azzal, hogy a bírósági felülvizsgálati eljárás átfogóbbá tételének szükségességét elismernék, nem azt eredményezné, hogy két lehetséges eljárás¹⁴³ közül eddig az egyiket, most pedig a másikat alkalmazza a bíróság. Ez a szemléletváltás csupán azt tükrözné, hogy felismerték annak szükségességét, hogy az EJEE által katalogizált jogok maradéktalan érvényesíthetőségéhez elengedhetetlen a megfelelő bírósági felülvizsgálat lefolytatása a

---

¹⁴¹ Jogalkotói, bírói és végrehajtói.

¹⁴² „[...] amennyiben a Bíróság továbbra is a Bizottság büntetést elrendelő határozatai részesíti előnyben és nem alkalmazza a KME ügyben kinyilatkoztatott újfajta felülvizsgálatot, ezzel is megszegi az EJEE-ben foglaltakat.”: Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) *European Competition Law Review* 2012/12 583-588.

¹⁴³ Részleges és teljes felülvizsgálat.

versenyjogi hatóságok határozataival szemben. Megjegyzésként említsük meg, hogy ha az EU csatlakozik az EJEE-hez, akkor az uniós versenyjogi eljárás csakis az említett változtatásokat követően felelhet meg az EJEE-nek.

Az Unió EJEE-hez történő csatlakozásának lehetőségét és azt, hogy ez mivel járna, több helyen is tárgyaltuk a dolgozatban. Technikai szempontból ez nem okoz gondot, minthogy az Uniónak most is számos nemzetközi szerződés előírásait tiszteletben tartva kell jogszabályokat alkotnia. Azonban a csatlakozás egy újfajta alapjogi védelmi rendszer kiépítésének követelményét támasztaná az Unióval szemben, ami az intézményi változások igényét is magában hordozza, mind a tagállamok, mind pedig az Unió részéről. Ehhez pedig elengedhetetlen az EUMSZ módosítása.¹⁴⁴

Több szempontból is megvizsgáltuk azt a kérdést, hogy az EuB felülvizsgálati eljárása megfelel-e az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének. Figyelemmel arra a tényre, hogy a Bíróság bizonyos kérdésekben saját eljárását korlátozza a Bizottság eljárásával szemben valamint, hogy olyan jogkörök gyakorlását, mint a bírságkiszabás, átenged egy közigazgatási szervnek, arra a következtetésre juthatunk, hogy a Bíróság eljárása ebben a tekintetben nem felel meg az EJEE tisztességes eljárásra vonatkozó követelményeinek. Ahhoz, hogy a Bíróság valóban teljesíteni tudja az olyan szigorú elvárásokat, mint az eljárásokra vonatkozó időbeli korlát, változásokat kell eszközölnie. „Hiszen ez a folyamat több munkát, tapasztalatot és tudást igényel.”¹⁴⁵ A megoldást többek – és a szerző – szerint is az EUSZ 19. cikkének alkalmazása jelenthetné, ami alapján a tagállamok jogosultak több bírót kinevezni. Ezáltal lerövidülhetne az eljárások időtartama és a Bíróság is kellő hatékonysággal koncentrálhatna az előtte levő ügyekre.¹⁴⁶

Egy-egy nemrégiben hozott ítéletében¹⁴⁷ a Bíróság is felismerni látszik eddigi eljárási hibáit és átfogóbb, aprólékosabb munkakövetelményt támaszt önmagával szemben. A *KME* ítélet megszületése pedig joggal adhat okot várakozásra, egy új szemléletmód alkalmazására az EuB ügyeiben. Bár a luxemburgi bíróság még mindig nem tudta egyértelműen háttérbe

---

¹⁴⁴ Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. (Budapest, HVG-Orac, 2010) 483, 484.

¹⁴⁵ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* (6) European Competition Law Review 2012/12 588. 3. bekezdés.

¹⁴⁶ Pl. Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* (6) European Competition Law Review 2012/12 589.

¹⁴⁷ T-201/04 *Microsoft kontra Bizottság* [EBHT 2007, II-03601] E.C.R. 89. pont.

szorítani a Bizottság mérlegelési jogkörét¹⁴⁸ és ezzel kapcsolatosan nincs egy egyértelmű, szilárd álláspontja,¹⁴⁹ amire soron következő ítéleteit alapozná, az első lépéseket már megtette a teljes felülvizsgálat alkalmazásának irányába. Bizakodásra adhat okot, hogy a Bíróság egyre kevésbé látszik tiszteletben tartani és korlátozni felülvizsgálatát a Bizottság gazdasági értékelésére hivatkozva. Egyes ítéletek¹⁵⁰ alapján úgy tűnik, hogy a Bíróság változtat korábbi hozzáállásán és a korábban a Bizottság számára fenntartott, mérlegelési körbe tartozó területek egyre inkább a Bíróság kompetenciájának részét képezik.¹⁵¹ Ha ez a tendencia folytatódik és Bíróság ennek megfelelően folytatja le felülvizsgálati eljárásait, akkor az EJEE-hez való csatlakozás sem várat magára sokáig.

A felülvizsgálat kérdését illetően az EJEB elvárásai a következők: tényleges, korlátlan, minden tény és jogkérdésre kiterjedő felülvizsgálat. Az EuB eljárása azonban nem felel meg maradéktalanul ezeknek a követelményeknek. A felülvizsgálat kérdésköre a Bizottságen túl, érinti a Bíróság hatáskörét is. Egyesek¹⁵² megközelítésében azonban a Bizottsági hatáskör szűkítésének szükségessége fel sem merül.¹⁵³ Ezt az állításukat arra alapozzák, hogy az EU bíróságai minden bizonyítékra, ténybeli megállapításra és ezek jogi minősítésére kiterjedő korlátlan felülvizsgálati eljárást hajthatnak végre. Továbbá arra, hogy bármilyen döntést¹⁵⁴ jogosultak meghozni.¹⁵⁵

Tagadhatatlan, hogy az EuB és az EJEB befolyással bírnak egymás szemléletmódjának alakítására. Valószínűsíthetően nagy szerepe volt az emberi jogi bíróság dogmaváltásának a luxemburgi gyakorlatra, 1999-ben, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a versenyjogi eljárások a büntetőjogias kategóriába esnek.¹⁵⁶ Az EJEB előtt zajló eljárásokban a peres felek viszonylag nagy gyakorisággal hivatkoznak az Unió bíróságainak ítéleteire, ám ugyanez

---

¹⁴⁸ Ítélet 121. pontja.

¹⁴⁹ A Bíróság az ítélet 121. és 129. pontjaiban kissé ellentmondani látszik önmagának.

¹⁵⁰ *KME, Microsoft*.

¹⁵¹ Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* (6) European Competition Law Review 2012/12 583-588.

¹⁵² Italianer Alexander: *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* Párizs (2011. október 18.): OECD Competition Committee Meeting.

¹⁵³ „*sound and fair*”.

¹⁵⁴ Határozat megsemmisítését, bírság felemelését és leszállítást.

¹⁵⁵ Italianer Alexander: *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* Párizs (2011. október 18.): OECD Competition Committee Meeting.

¹⁵⁶ Hüls (C-192/92. sz. ügy).

fordítva nem igazán mondható el.¹⁵⁷ Az Unió bíróságainak hozzáállását illetően ennek fordítottja igaz. A luxembourgi bíróság ítéleteiben több utalást találhatunk az EJEB ítéleteire.¹⁵⁸

A büntetés kiszabását illetően elmondható, hogy a Bizottság a hatályos uniós jogszabályok alapján jár el akkor, amikor azokat közigazgatási bíróság keretében szabja ki. A jelenlegi szabályozás alapján ugyanis nem minősülnek büntetőjoginak a versenyjogi jogsértésekért kiszabható bírságok.¹⁵⁹ A versenyjogi jogsértések jogi alapját az EUMSZ 101. és 102. cikkek adják. Következésképp, amikor a tagállamok büntetőjogi bírságokat szabnak ki, valószínűleg nem a 101. és 102. cikkek alapján járnak el.¹⁶⁰ Mindezeket figyelembe véve arra a következtetésre juthatunk, hogy ha uniós vagy tagállami szinten büntetőjogi szankciókat kívánunk alkalmazni, ehhez elengedhetetlen a Szerződések módosítása.

A dolgozat célja azon túl, hogy véleményeket ütköztet, az is, hogy megvizsgálja, gyakorlati szempontból elmondható-e, – amint az Alexander Főtanácsnok részletes beszédében is olvasható, – hogy a Bizottság megfelelő munkát végez egy-egy ügy során. Nem vitatható a professzionalizmus a felkészültség és az sem, hogy mindenre kiterjedő alapos vizsgálatot végez. A hangsúlyt azonban nem is a szerv belső munkavégzésére, hanem a kifelé irányuló, egyes természetes és jogi személyekkel szemben tetten öltő konkrét eljárási cselekményekre és a hatalommegosztásra kell helyezni. Következtetésként azt mondhatjuk, hogy a Bizottság túlságosan széles spektrumú hatáskörökkel van felruházva és olyan – a dolgozat során többször emlegetett – jogköröket gyakorol, amik más hatalmi ágak integráns részét kellene, hogy képezzék. Ezen belül pedig olyan jogosítványokkal rendelkezik, amelyeken túlterjeszkedve megsérti az EJEB-ben és az Alapjogi Chartában felsorolt jogok egy körét.

Az EJEB *Menarini* ügyben hozott ítélete sem látszik szakítani az uniós szervek között kialakult joggyakorlattal nemzeti szinten. Elmondhatjuk, hogy az ítélet eredményeképpen épp úgy, ahogy uniós, úgy tagállami szinten sem rajzolódik ki egyértelmű határ a bírói és a közigazgatási funkciók között. Ennek hiányában a közigazgatás – és így közvetetten a

---

¹⁵⁷ Scott-Douglas S.: *A Tale of two courts: Luxembourg, Strasbourg and the growing european human rights acquis* (43) *Common Market Law Review* [2006] 640.

¹⁵⁸ Az első ilyen kifejezett hivatkozás a Rutili ügy kapcsán történt 1975-ben. Majd 1975 és 1998 között mintegy 70 ügyben hivatkozták a luxembourgi bírák az EJEB ítéleteit.

¹⁵⁹ 1/2003 sz. Rendelet 23. cikk (5) bekezdés.

¹⁶⁰ Whelan Peter: *Criminal sanctions: An overview of EU and national case law* e-Competitions, n. 419023. 2.2.

végrehajtó hatalom – benyomul az ítélkező hatalom területére és annak bizonyos jogköreit/funkcióit magához vonva gyakorolja azokat.

A probléma a közigazgatási szervek túlzott hatalomgyakorlásával, hogy megerősíteni látszik, a részben természetéből fakadóan létező kiegyensúlyozatlanságot az adminisztratív szervek és egyének, illetve jogi személyek között. A Bizottság és a tagállamokban működő nemzeti versenyhatóságok túlzott hatalomgyakorlását lehetővé tevő jelenlegi rendszer mindenképpen változtatásra szorul. Ennek egyik módja lehetne a Hollandiában működő ún. *two-tier system*. Itt a versenyhatóság keretein belül oldották meg a hatalmi ágak szétválasztását. A Versenyjogi Osztály tisztségviselői folytatják le a nyomozást, majd az azt lezáró dokumentumot az igazgató továbbítja határozat meghozatala céljából a Jogi Osztály Igazgatójának. A két osztály egymástól függetlenül, átfedésektől mentesen működik. Ez a „*kíni fal szabály*” -nak is nevezett rendszer olyannyira jól működik, hogy a *Netherlands Court of Audit* egy 2007-es riportjában megerősítette, hogy a közigazgatási szerv teljes mértékben megfelelően adaptálta a szeparációra vonatkozó jogi előírásokat és működése minden jogszabályt kielégítően zajlik.¹⁶¹

Az EJEB újfajta versenyjogi ügyekkel kapcsolatos megítélését jól tükrözi a *Menarini* ítélet. A bírák a bírság kiszabása kapcsán felismerték az igényt a szemléletváltásra és új irányból közelítették meg a bírságok értékelését, reflektálva a jelenkor igényeire. Ha körütekintünk akár Európán belül, akár a világban, azt láthatjuk, hogy az egyre növekvő súlyú jogsértések elkövetését más országokban is a büntetőjog eszközeivel igyekeznek szankcionálni. A súlyosabb büntetések mellett szól az elrettentés eszköze is. Ameddig ugyanis lehetőség van arra, hogy a vállalat kifizesse vezetői helyett a bírságokat és a pozíciójuk megszüntetése után a vállalaton belül más – ugyanolyan előnyökkel járó – poszt betöltését biztosítsa számukra, addig a helyzet változatlan marad. Tudjuk jól, hogy a ”nagykutyák” számolnak a lebukás veszélyével és jogsértéseiket úgy valósítják meg, hogy még jóval előtte kalkulálnak a lehetséges bírságok összegével is. A büntetőjogi szankciók stigmatizáló hatása azonban már sokkal nagyobb átgondolásra adhat okot. Annak ellenére, hogy széles körben elterjedt annak észlelése, hogy antitröszt szabályok nem elegendők arra, hogy kellőképp elrettentsék a kartellezni vágyókat és ezért drasztikusabb eszközökkel kell fellépni ellenük, tudható, hogy

---

¹⁶¹ Kalbfleisch Peter: *Antitrust Oversight: More an Art than a Craft* Competition Policy International (6) 2010. 59.

még egy „*hatékonyabb büntetőjogi igazságszolgáltatás sem elegendő ahhoz, hogy minden potenciális törvénysértőt elrettentsen.*”¹⁶²

A kriminalizáció kapcsán megállapítható, hogy a kérdés ma már nem az, hogy a bíróságok elismerik-e a versenyjogi bírságok büntetőjogi jellegét, hanem az, hogy ennek kvázi-, vagy *hardcore* büntetőjogi alkalmazását tartják-e szükségesnek. Következésképp az eljárásokban kiszabott büntetésekre is büntetőjogi szankcióként tekintenek és így az EJEE 6. (1) bekezdése alkalmazandó ezekre az eljárásokra.

Az azonban nem világos, hogy a 6. cikk milyen mértékben alkalmazandó a versenyjogi eljárásokra. Ez ugyanis attól függ, hogy az eljáró bíróság és a versenypolitika a versenyjogot a büntetőjog *hardcore* vagy *periphery* értelmében kívánja-e alkalmazni. Amennyiben *hardcore* bűncselekményként kezeli az ilyen jogsértéseket, úgy a 6. (1) bekezdése teljes egészében, a legszorosabb értelemben alkalmazandó.

A kriminalizáció kérdését tekintve elmondható továbbá, hogy előbb, vagy utóbb, feltehetően el kell jutni a jogfejlődésnek erre a pontra. Az igény jogalkotói, jogalkalmazói, bírói, elméleti és gyakorlati szempontból is megfogalmazódott a szankciók rendszerének újra – átgondolására. Megfontolandó hogy mikor, hogyan és milyen mértékben lehetséges ennek megvalósítása. Az strasbourgi bíróság *Menarini* ítélet meghozatalával már ebbe az irányba indult el. A következő lépést a Bíróságnak kellene megtennie, azonban ezzel a döntéssel az egész eddigi ítélkezési gyakorlatukkal szakítania kellene. Ez a kérdéskör átvezet a Bizottság hatáskörével és a Bíróság felülvizsgálati eljárásával kapcsolatos anomáliákhoz. Ahogy az a dolgozatból kitűnt, a szerző véleménye szerint nem lehet ezeket egymástól elkülönülten vizsgálni, mert egy bizonyos ponton a Bíróság felülvizsgálati korlátja a Bizottság túlon túl kiterjesztett hatásköreinek következménye. A kutatómunka végeredményeképpen a szerző arra a következtetésre jutott, hogy ezekhez a – szükséges – változtatásokhoz az Unió Szerződéseit több ponton is módosítani kellene. Mégpedig azon egyszerű oknál fogva, hogy az említett hatásköröket, funkciókat, kötelezettségeket végső soron a tagállamok ruházták át az EU-ra és az Unió az elsődleges jog alapján ültette át a másodlagos jogba a konkrét eljárási cselekményekre vonatkozó szabályokat.

---

¹⁶² Evans David S.: *From the Editor* Competition Policy International (6) 2010/Autumn V.

VIII. Bibliográfia

1. Szakirodalom

- Bellamy & Child: *European Community Law of Competition* (Oxford University Press, 2011).
- Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban.* (Budapest, HVG-Orac, 2010).
- Boytha Györgyné és Tóth Tihamér: *Versenyjog* (Budapest, 2010).
- Sántha Ferenc: *A szervezetek büntetőjogi felelősségének kérdései a nemzetközi dokumentumokban.* (Budapest, Collega, 2001).
- Horváth Zoltán és Ódor Bálint: *Az Európai Unió szerződéses reformja* (Budapest, HVG-Orac, 2008).
- Trechsel, Stefan: *Human Right sin Criminal Proceedings* (Oxford University Press, Oxford, 2005).
- Italianer Alexander *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* (Párizs, október 18) OECD Competition Comitee Meeting.

2. Folyóiratok

- Morgan de Rivery E. Lagathu Eileen. és Chassaing Etienne.: *EU competition Fines and Fundamental Rights: Correcting the Imbalance,* (7/8) European Law Reporter 2012/8.
- Aslam Imran. és Ramsden Michael.: *EC Dawn Raids: A Human Rights Violation?* (1) The Competition Law Review 2008/12.
- Montag Frank.: *The case for a radical reform of Regulation 17/62: Problems and Possible Solutions from a Practitioner's Point of View* (22) 1998/3 Fordham International Journal 428
- Wesseling Rein.: *The Draft-Regulation modernising the competition rules: the Commission is married to one idea* (26) 2001 European Law Review.
- Bronkers Marco. és Vallery Anne.: *Fair and effective competition policy in the EU: Which role for Authorities and whic hrole for the courts after Menarini?* (8) 2012/7 European Competition Journal.
- Nikolic Igor: *Full Judicial Review of Antitrust Cases after KME: A New Formula of Review?* [2012] (33) European Competition Law Review 2012/12.
- Wouter P. J. Wils: *EU Antitrust Enforcement Powers and Procedural Rights and Guarantees: The Interplay between EU Law, National Law, the Charter of Fundamental Rights of the EU and the European Convention on Human Rights* World Competition (34) 2011/6.
- Szilágyi Pál: *A versenyjogi bírságok és az alapvető jogok* nem publikált kézirat.
- Tóth Tihamér a luxemburgi egyetemen 2012. március 23-24. között megrendezett *Per Se Catrel Offences-Legitimacy and Utility of Criminal Sanctions* konferencián elhangzottakat foglalta össze írásában. In: *Konferencia a büntetőjogi szankciók jövőjéről* Versenytükr 2012/1.
- Ginsburg H. Douglas és WRIGHT Joshua: *Antitrust Sanctions,* Competition Policy International (6) 2010.
- Kalbfleisch Peter: *Antitrust Oversight: More an Art than a Craft* Competition Policy International (6) 2010.

- Whelan Peter: *Criminal sanctions: An overview of EU and national case law e-Competitions*, n. 419023.
- Rouzier Marie C.: *The UK OFT concludes the promising criminal case brought against the main national airline's executives* e-Competitions, n.34782.
- Evans David S.: *From the Editor Competition Policy International* (6) 2010/Autumn V.
- Forrester Ian S.: *A challenge for Europe's judges: the review of fines in competition cases* 2011/2 *Reprinted from European Competition Review*.
- Grassani Stefano: *Jurisdictional vs. 'Juris... Fictional' Review in the Land of Menarini*, 19th St. Gallen International Competition Law Forum ICF, June 7th and 8th 2012.

3. Jogforrások

- 1993. évi 31. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.
- Első Kiegészítő Jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményhez (Párizs, 1952. március 20).
- A Tanács 1/3003/ EK rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról HL [2003] L 1 1.
- 1999. évi C. törvény az Európai Szociális Karta kihirdetéséről.
- Európai Unióról szóló Szerződés, 1992.
- Európai Szén - és Acélközösséget létrehozó szerződés, 1951.
- Az Európai Atomenergia - közösséget létrehozó szerződés, 1957, Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés, 1957.
- Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés, 1957.
- Council Regulation (EC) No. 1 of 16, December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty (OJ L 1, 4.1.2003).
- Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23 (2) (a) of Regulation No. 1/2003 (2006/C 210/02).
- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948.
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966.
- 2/94 vélemény *A Közösség csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez* [EBHT 1996, I-1759].
- *Agreement on the European Economic Area* 54. cikk. OJ No. L 1, 3.1.1994, p. 3.
- Magyarország Alaptörvénye, 2011. április 25.
- 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.

4. Konferenciák

- Italianer Alexander *Best Practices for antitrust proceedings and the submission of economic evidence and the enhanced role of the Hearing Officer* (Párizs, október 18) OECD Competition Comitee Meeting.

5. Bírósági ügyek

- *Jussilia v. Finland* no. 73053/01 §9, 2006. november 23.
- *M & Co v Germany* no. 13258/87 1990. február 9.
- As to the admissibility of Application 56672/00 *Senator Lines v 15 EU Member States* no. 56672/00 2004. március 10.
- *Adolf v. Austria* no. 1982. március 26.
- *Bosphorus Airways v Ireland* no. 45036/98 2005. június 30.
- *Öztürk v Germany*, Series App. no. 73. 1984. február 21.
- *Salabiku v France* 1988. október 7.
- *Janosevic v Sweden* 2002. július 23. App. no. 34619/97. 81
- *Guisset v Franceno*.33933/96 200-IX.
- *Societe Stenuit v France* Judgement of February 27, 1992.
- *Le Compte - Van Leuven - de Meyere v Belgium*no. 6878/75; 7238/75 19982. június 23.
- *Engel and others v Netherlands* Series A no.22.
- *Bendonoun v France* Series App. no. 284.1994.február 24.
- *A. Menarini Diagnostics S.R.L. v Italy* no. 43509/08 2011. szeptember 27.
- *Funke v France* Series A, no. 1. 1993. február 25.

- T-99604 *AC-Treuhand AG kontra Európai Közösségek Bizottsága* [EBHT 2008].
- 44/79 *Hauer kontra Land Rheinland-Pfalz*, [EBHT 1979, I-3745].
- C-4/73 – *DEPE - J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung kontra Európai Közösségek Bizottsága* [EBHT 1974, I-507].
- T-223/00 *Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd és Kyowa Hakko Europe GmbH kontra Bizottság* [EBHT 2003, II-2591].
- T-116/01 és T-118/01 *P & O European Ferries SA és Diputación Foral de Vizcaya kontra Bizottság* [EBHT 2003, II-2957].
- C-11/70 *Internationale Handelsgesellschaft GmbH kontra Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [EBHT 1970].
- C-29/69 *Erich Stauder kontra Ulm – Sozialamt* [EBHT 1969, 0419].
- C-4/73 *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgrosshandlung kontra Bizottság* [EBHT 1974, 0491].
- C-36/75 *Roland Rutili kontra Ministre de l'intérieur* [EBHT 1975, 1219].
- C-374/87 *Orkem kontra Bizottság* [EBHT 1989, 3283].
- C-254/99 *P Limburge Vinyl Maatschappij NV (LVM) és mások kontra Bizottság* [EBHT 2002].

- C-192/92 P *Hüls AG és Enichem SpA kontra Európai Közösségek Bizottsága* (továbbiakban: Hüls (C-192/92. sz. ügy)) [EBHT 1999 II-00931].
- C-389/10 *KME Germany AG, KME France SAS és KME Italy SpA kontra Európai Bizottság* [EBHT 2011].
- T-138/07 *Schindler Holding Ltd and Others kontra Bizottság*.
- T-65/96 *Kisch Glass kontra Bizottság* 2000, március 30. [EBHT 2000., II-1885].
- C-280/08 P. *Deutsche Telecom kontra Bizottság* 143-148.pontok. 42/84 *Renia és társai kontra Bizottság* 1985. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1985., 2545].
- 42/84 *Renia és társai kontra Bizottság* 1985. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1985 2545].
- C-459/00. P. (R). sz., *Bizottság kontra Trenker* 2001. április 11-én hozott végzése [EBHT 2001., I-2823].
- C-238, C-244, C-245, C-247, C-250, C-252 és C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij and Others kontra Bizottság* [EBHT 2002].
- C-411/04. P. *Salzgitter Mannesmann kontra Bizottság* [EBHT 2007., I-959. o.] 40. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.
- T-10/92 *Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság* [EBHT 1992, II-701].
- T-201/04 *Microsoft kontra Bizottság* [EBHT 2007, II-03601].
- 209/78-215/78 *Heintz van Landewyck és társai kontra Bizottság* [EBHT 1980].
- 100-103/80 *Musique Diffusionfrançaise és társai kontra Bizottság* [EBHT 1983].
- Opinion of Advocate General Vesterdorf of 10 July 1991, T-1 to 4/89 and T-6 to 15/89 *Rhône-Poulenc and others kontra Bizottság*.
- Opinion of Advocate General Bot of 2 April 2009, C-338/07 P *Distribudora Vizcaina de Papeles kontra Commission*.
- C-185/95 P *Baustahlgewebe kontra Bizottság* [EBHT 1999, 1203.]
- E-15/10 *Posten Norge AS kontra EFTA Surveillance Authority* [EFTA Court Report 2012]
- Solange-II-Beschluss (Beschlussvom 22. Oktober 1986, Az: BvR 197/83).

6. URL

- <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>. letöltés napja: 2013.01.29.
- http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2E0DDEEA-24FD-49C4-AA0CFD02DA04F990/0/Questions_Answers_ENG.pdf.
- <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTableauCourt.asp?MA=3&CM=16&CL=ENG>.
- <http://www.coe.int/web/coe-portal/what-we-do/human-rights/eu-accassion-to-the-convention>.
- <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>.